

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra

Bakalářská práce

Využití metod animoterapie při péči o děti s tělesným a kombinovaným postižením

Vypracovala: Nicola Erhartová
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Jankovský, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 1. 7. 2022

Erhartová
.....

Nicola Erhartová

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Jiřímu Jankovskému, Ph.D., za čas, který mi věnoval, za rady a jeho vstřícný přístup při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi věnovali čas při rozhovorech týkajících se canisterapie.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tematikou Využití metod animoterapie při péči o děti s tělesným a kombinovaným postižením. V práci popisuji animoterapie a jejich průběh při péči o děti s tělesným, mentálním a kombinovaným postižením. V první části bakalářské práce se zabývám vymezením pojmu animoterapie, dále na definicích samostatných druhů animoterapie, jako je například canisterapie, hipoterapie, felinoterapie, apiterapie, ornitoterapie, delfinoterapie, caviaterapie, lamaterapie, terapie za pomoci malých zvířat, terapie za pomoci hospodářských zvířat a terapie za pomoci exotických zvířat. Dále se v první části věnuji vymezením jednotlivých zdravotních postižení. Druhá část bakalářské práce zahrnuje kvalitativní výzkum, ve kterém byly získány informace pomocí rozhovorů s canisterapeuty.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké existují možnosti při využití zvolených terapií v rámci koordinované péče ve vybraných odborných zařízeních.

Klíčová slova:

Canisterapie; hipoterapie; animoterapie; tělesné postižení; kombinované postižení; mentální postižení; pes; děti

Abstract

Bachelor thesis deals with the Use of methods of animotherapy in the care of children with physical and multiple disabilities. In this work I describe animotherapy and their course in the care of children with physical, mental and combined disabilities. In the first part of the bachelor thesis I deal with the definition of animotherapy, the definitions of separate types of animotherapy, such as canistherapy, hippotherapy, felinetherapy, apotherapy, ornithotherapy, doplhinterapy, caviotherapy, lamatherapy, small animal therapy, livestock therapy and exotic animal therapy. Furthermore, in the first part I deal with the definition of individual disabilities. The second part of the bachelor thesis includes qualitative research, in which information was obtained through interview with canisterapeuts.

The aim of this bachelor thesis was to find out chat are the possibilities for the use of selected therapies in coordinated care in selected facilities.

Key Words:

Canistherapy; Hippotherapy; Animotherapy; Physical Disability; Multiple Disability; Mental Disability; Dog; Children

Seznam zkratek a značek

AOVZ – Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům

CNS – centrální nervová soustava

DMO – dětská mozková obrna

IAHAIO – International Association of Human- Animal Interaction Organizations

IZS – Integrovaný záchranný systém

KP – kombinované postižení

MO – mozková obrna

MP – mentální postižení

TP – tělesné postižení

VVV – vrozená vývojová vada

WHO – Světová zdravotnická organizace

Obsah

Úvod.....	8
1 Animoterapie	9
1.1 Pojem animoterapie.....	9
1.2 Historie animoterapie	9
1.3 Metody animoterapie	10
1.4 Formy animoterapie	11
1.5 Dělení animoterapie	12
1.5.1 Canisterapie	17
1.5.2 Hipoterapie.....	18
2 Tělesné a kombinované postižení.....	20
2.1 Tělesné postižení	20
2.2 Kombinované postižení.....	23
3 Využití animoterapie u tělesného, mentálního a kombinovaného postižení	24
3.1 Canisterapie u jedinců s mentálním postižením.....	24
3.2 Canisterapie a hipoterapie u jedinců s tělesným nebo kombinovaným postižením	25
3.2.1 Polohování u canisterapie	26
4 Praktická část.....	28
4.1 Cíl práce	28
4.2 Metodologie výzkumu	28
4.3 Výzkumné otázky.....	28
4.4 Metody a techniky sběru dat	29
4.5 Popis výzkumného terénu	29
4.6 Charakteristika výzkumného souboru.....	31
5 Výsledky výzkumného šetření	32
6 Diskuse	47
7 Závěr.....	50
8 Seznam literatury	52
9 Přílohy	
9.1 Příloha č. 1	
9.2 Příloha č. 2	

Úvod

Tato bakalářská práce je zpracována na téma Využití metod animoterapie při péči o děti s tělesným a kombinovaným postižením. Toto zadání jsem si zvolila proto, že jsem navštěvovala tábor, kde byla prováděna canisterapie. Myslím si, že většina z nás si ani nedokáže představit, co je to animoterapie. A proto jsem se chtěla o těchto metodách dozvědět ještě něco více a předat více informací i dalším.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit všechny potřebné informace týkající se animoterapie a co všechno nabízí klientům s tělesným a kombinovaným postižením. Využila jsem k tomu studium odborné literatury a potřebné informace získané na základě rozhovorů se zkušenými canisterapeuty. Dílčím cílem praktické části je na základě rozhovorů s canisterapeuty zjistit, jaké existují možnosti při využití zvolených terapií v rámci koordinované péče (rehabilitace u dětí s tělesným a kombinovaným postižením).

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, a to na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsou vypsány všechny druhy animoterapie, které se využívají při péči o děti s tělesným a kombinovaným postižením. Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila hlavně na canisterapii a hipoterapii, přičemž v praktické části věnuji pozornost především canisterapii. Z důvodu nedostatku času terapeutů, kteří se zabývají hipoterapií, nemohl být prováděn výzkum ohledně hipoterapie.

Praktická část zahrnuje metodu kvalitativního výzkumu, ve kterém pomocí strukturovaného rozhovoru s canisterapeuty byly získávány informace o canisterapii pro děti s tělesným a kombinovaným postižením. Kvalitativní data jsou zpracována prostřednictvím audiozáznamů a poznámek z rozhovorů se zkušenými canisterapeuty.

Jsem přesvědčena, že animoterapie mají pro klienty s tělesným a kombinovaným postižením přínos, a doufám, že touto cestou se o animoterapii dozví více jedinců.

1 Animoterapie

1.1 Pojem animoterapie

V českém jazyce neexistuje zvláštní pojmenování metody využití zvířete jako léčebného prostředku pro člověka. Anglosaská literatura používá označení „léčení prostřednictvím domácích miláčků. Animoterapie je podpůrnou léčbou využívající pozitivního působení zvířat na člověka a jejich ovlivňování psychiky směrem k duševní rovnováze a motivaci (Nerandžič, 2006). Animoterapií se označuje terapie prostřednictvím zvířat, a nejčastěji se využívá pes nebo kůň. Dále se často využívá i kočka, ale ta není vždy ke svým klientům vstřícná (Müller, 2014).

Animoterapie představuje léčbu pomocí zvířat. Využívá pozitivní působení zvířete na emocionální a fyzické zdraví člověka (Wikipedia, © 2020). Podle Freemanové se jedná o: „*Pozitivní až léčební působení zvířete na člověka. Ať už jde o zlepšení paměti, motoriky, komunikace nebo zmírnění stresu.*“ (Velemínský, 2007, s. 30). Svými vlastními slovy bych řekla, že animoterapie, popřípadě zooterapie, je léčebnou metodou, při níž se využívají zvířata (psi, koně, kočky, ptáci, hospodářská zvířata, exotická zvířata atp.).

1.2 Historie animoterapie

Animoterapie byla uplatňována v mnoha zemích, existují dokonce historické záznamy o využití zvířat jakožto pomocníků terapeutům v Belgii. Další dochované informace jsou z 18. století. Z anglického ústavu pro duševně choré pacienty, kdy mniši z kláštera York obstarávali malá zvířata. Doporučovali, že nemocnému na těle i na duchu pomáhá modlitba a přítomnost zvířete. O sto let později vzniklo centrum v Německu pro epileptiky, kde využívali k léčbě psy, kočky, ovce a kozy, později ptáky a koně (Lacinová, 2009).

Rozmach v zahrnutí zvířat do terapeutických procesů souvisí s druhou světovou válkou, kdy byla zvířata používána při rehabilitaci válečných zranění (Bicková, 2020). V Norsku se součástí léčebného režimu roku 1966 stali psi a koně. Roku 1969 nastal ve Spojených státech amerických průlom, který zapříčinil psychiatr Levinson, jelikož využíval jako svého koterapeuta psa. V době nástupu moderních technologií se začalo zkoumat terapeutické působení zvířat na člověka. Mohutným impulsem k vývoji animoterapie byla pozitivní terapeutická zjištění amerického psychiatra B. Levinsona (Animoterapie, © 2022).

Roku 1982 stanovaly metodologické zásady nové vědní disciplíny „pet-facilitated therapy“ tedy terapie podporovanou zvířaty (Animoterapie, © 2022). Roku 1980 byl v Londýně pořádán kongres asociace IAHAIO. V roce 1995 se Česká republika stala členem AOVZ (Lacinová in Velemínský, 2007), ale historii oboru animoterapie v České republice již můžeme zmínit v roce 1989, kdy se začal terapií zabývat kolektiv vědeckých a pedagogických pracovníků v čele s prof. MUDr. Velemínským (Nerandžič, 2006).

1.3 Metody animoterapie

Roku 1990 byly vypracovány standardy pro asistované a léčebné aktivity za pomoci zvířat. (Bicková, 2020)

a) AAI (animal – assisted- intervention), intervence za pomoci zvířat

Intervence pomocí zvířat jsou definovány podle IAHAIO WHITE PAPER jako cílené a strukturované zásahy zahrnující za účelem pozitivních terapeutických změn zvířata do vzdělávání, zdravotnictví nebo i do sociálních služeb (Tvrdá, 2020).

b) AAA (animal – assisted - activities), aktivity za pomoci zvířat

Tato je poskytována terénní službou, dlouhodobě, opakovaně ale i jen jednorázově, poskytuje obecné cíle animoterapie. Jedná se o nejrozšířenější metodu mezi dobrovolníky v oblastech (Tvrdá, 2020). Pomocí přirozeného kontaktu člověka a zvířete se zaměřuje na zlepšení kvality života klienta. Metoda je soustředěna na rozvoj sociálních dovedností, cílem je například zlepšení komunikace, motivace, ale například také i zbavení se stresu či uzavřenosti (Animoterapie, © 2022). Hlavním cílem je obecná aktivizace klienta. Mezi typické techniky patří hlazení zvířete, péče o zvíře, procvičování komunikace a paměti (Velemínský, 2007).

c) AAT (animal – assisted - therapy), terapie za pomoci zvířat

Může být poskytována terénní službou, dlouhodobě, opakovaně, ale i jednorázově, naplňuje obecné cíle animoterapie zejména individuální cíle skupiny či jedinců (Tvrdá, 2020). Jedná se o orientovanou, plánovanou, strukturovanou terapeutickou intervenci realizovanou profesionálem z oblasti zdravotnictví (fyzioterapeut, psycholog), vzdělávání (speciální pedagog) či pomáhajících služeb (Šoltésová, 2016).

Animoterapie se stává podpůrnou metodou celkové rehabilitace klienta (Animoterapie, © 2022). Podporuje fyzické, sociální, emocionální a kognitivní funkce. Může být individuální či skupinová (Zooterapie, © 2021).

d) AAE (animal- assisted - education), vzdělávání za pomoci zvířat

Tato metoda může být poskytována terénní službou, dlouhodobě, opakovaně, ale i jen jednorázově, stejně jako metoda AAT, naplňuje obecné cíle animoterapie i individuální cíle skupiny či jedince (Tvrdá, 2020). Metoda je zaměřena na zlepšení výchovy, vzdělávání a sociálních dovedností klienta. Hlavním cílem metody je zvýšení motivace k učení a osobnostnímu rozvoji. Nejčastějšími klienty jsou osoby se specifickými poruchami učení, chování nebo komunikace. Mezi techniky můžeme zařadit předávání informací zábavnou formou a názornou ukázkou, využití zvířete jako prostředníka pro výuku, hry pro rozvoj motoriky, komunikace, motivace a péče o zvíře (Velemínský, 2007).

e) AACR (animal-assisted-crisis-reponse), krizová intervence za pomoci zvířat

Jedná se o kontakt zvířete a člověka v krizové situaci, který působí na odbourání stresu a napomáhá k celkovému zlepšení klientova psychického nebo fyzického stavu (Animoterapie, © 2022).

Je zaměřena na zlepšení psychického a zdravotního stavu klienta. Tato metoda je naplňována a ovlivňována v momentálních krizových situacích. Cíle definuje terapeut, popřípadě pracovník krizové intervence. Klienti, kteří využívají tuto metodu, jsou jednak oběti katastrof nebo oběti násilí, dále pak složky IZS a dobrovolníci, kteří pomáhají s odstraňováním škod po katastrofách. Mezi techniky můžeme zařadit psychologické metody, empatii, motivaci ke komunikaci a interakci, hlazení. Je možnost, že terapeut s sebou může mít i připravený batoh s hračkami pro děti postižené katastrofou (Velemínský, 2007).

1.4 Formy animoterapie

Animoterapii se provádí individuálně nebo skupinově, zde je nutné brát zřetel na cíle intervence a možnosti klienta a zvířete. Dle Müllera má skupinová forma výhodu, že se jí účastní více klientů najednou, ale nevýhodu vidí v tom, že se ve skupinové formě nenaplní cíl jako ve formě individuální (Müller, 2014).

V rámci animoterapie je další formou:

Pobytový program – jednorázový nebo pravidelný pobyt klientů v prostředí, kde se provádí animoterapie. Patří sem například pobyty na farmách, táborech.

Jednorázové aktivity – jsou určeny uzavřené skupině klientů, ale i veřejnosti v rámci přednášek a ukázek (Pilátová, 2008).

Rezidenční program – pro tuto formu animoterapie se nedoporučuje využívat psa. Je zde lepší využívat drobné savce například morčata, kočky atd. (Freeman, 2005).

Návštěvní program – nejčastější forma animoterapie v České republice. Je to pravidelné navštěvování animoterapeutického týmu buď v zařízení, nebo doma u klienta.

1.5 Dělení animoterapie

Animoterapie se dle zvířecích druhů dělí na canisterapii, hipoterapii, felinoterapii, apiterapii, lamaterapii, ornitoterapii, delfinoterapii, terapii za pomoci malých zvířat, caviaterapii, terapii za pomoci hospodářských zvířat a terapii za pomoci exotických zvířat.

K animoterapii je možné využít jakékoliv zvíře, jelikož jejich léčebné účinky nejsou druhem zvířete omezeny. Každé zvíře má nějakým způsobem využití v léčbě ať už u mentálního, či jiného zdravotního postižení (Bicková, 2020).

a) Felinoterapie

Je to mladá oblast zvířecí terapie, při níž se k terapii využívají kočky. Je nejvíce doporučena starším osobám, zdravotně postiženým, osamělým osobám vystavených velkému a častému stresu (Fera24, © 2017). Kočka má vyšší tělesnou teplotu a tím prohřívá ztuhlé končetiny, při hlazení se snižuje krevní tlak. Hlazení zároveň motivuje klienty k pohybu (Aura Canis, © 2022). Hlazení kočky, nošení na rukou a hraní s ní ohřívá slabé svaly a zápěstí, má uklidňující účinek na revmatické onemocnění. Bylo prokázáno, že objímání a předení kočky způsobuje zrychlení a hojení ran, úlevu od bolesti, snížení tlaku a cholesterolu (Fera24, © 2017).

U starších lidí se v rámci felinoterapie stimulují paměťové funkce. U mentálně retardovaných dětí se kočky přijímají bez jakýchkoliv podmínek, kontakt se zvířetem jim dává pocit bezpečí a podporuje jejich úsilí v komunikaci s ostatními. U fyzicky postižených dětí se spasmus končetin dochází k uvolnění spasmu. Děti s autismem se

psychicky uvolňují, začínají komunikovat a spolupracují se svým okolím. Děti s DMO jsou vztahovány do hry pomocí mňoukání kočky, při tom dochází k motivovanému pohybu (Nerandžič, 2006).

b) Apiterapie

Jedná se o terapii s pomocí včel a včelích produktů. Může být použita jako léčba konkrétních problémů nebo jako prevence (Včelín Ořech, © 2022). Včelí med, vosk nebo propolis jsou známy jako přírodní prostředky sloužící k udržení zdraví, ale můžeme se setkat i s léčbou včelím jedem. Včelí med, vosk nebo propolis jako přírodní prostředky k udržení zdraví jsou známé, ale můžeme se setkat i s léčbou včelím jedem. Mezi jeho účinky patří snížení krevního tlaku, ochrana před účinky radioaktivního záření, artritida (Zentrich, 2003). Lze ho také využít při léčení pohybového aparátu, svalové dystrofie, svalové ochablosti, křečích a nedostatku koordinace (Demeter, 2021).

U problémů s dýchacími cestami, stresem, astmatem a alergiemi se doporučuje ¾ hodinové sezení v intervalech dvakrát až třikrát týdně, ale je zde individuální přístup (Kurovický Lom, © 2022). Další včelařské léčení revmatických chorob spočívá v přiložení živých včel na lidské tělo. V Číně od roku 2007 je apiterapie uznána zákonem, a to pouze v případě, kdy není jedinec na včelí jed alergický (Zentrich, 2003).

Jednou z nejjednodušších apiterapeutických metod v ČR je inhalace. Základem je vdechování teplého vzduchu z úlu obohaceného propolisem, mateří kašičkou, včelím voskem a pylem. Vzduch nasycený základní vůní pomáhá lidem s problémy s astmatem, bronchitidou, infekcemi dýchacích cest, depresemi, stresem atd. (Včelín, Ořech, © 2022).

c) Lamaterapie

Jedná se o léčebné působení na člověka za pomoci aktivit s lamou (InfoZ, © 2022). Tento druh terapie je vhodný při redukci úzkosti, deprese a také při dlouhodobých bolestech, kdy zvířata pacienta rozptýlí. Před prvním kontaktem jsou lamy připravovány na prvním místě vakcinací, dále se musí prověřit jejich chování a reakce a také je třeba zvířata udržovat v čistotě (Zoomagazín, © 2014).

Při terapeutickém působení s lamou se animoterapeuti zaměřují především na vizuální kontakt se zvířetem, krmení či čištění výběhu (Sborník příspěvků, 2004). Odborníci se přesvědčili o účinnosti rehabilitace pomocí lam s klienty s tělesným

postižením a dále jí doporučují i při léčení autismu, poruch chování a vnímání, duševních handicapů, závislostech, depresích, demenci a infarktu (Ifauna, © 2022).

d) Ornitoterapie

Jedná se o formu terapie prostřednictvím ptactva - papoušků. Ornitoterapie jako speciální forma fyzioterapie, socioterapie a psychoterapie prostřednictvím kontaktu s papouškem je zatím méně obvyklá a méně rozšířená. Samostatná terapie je vhodná pro osoby se zdravotním postižením, jako je svalová dystrofie, epilepsie. Významně zlepšuje jemné i hrubé pohybové dovednosti spolu s pohybovými orgány jako celku (Rehabilitace, © 2022).

Ornitoterapie využívá pozitivního působení ptactva, které si dokáže vytvořit silné citové pouto k člověku, které má kladný dopad na lidskou psychiku. Papoušci mají podobné povahové rysy jako člověk, dokážou se dožadovat pozornosti, radovat se, urazit se atd. (Doležalová, 2007).

Ornitoterapie je vhodná pro mučené a zneužívané děti, hospitalizované děti, pacienty s onkologickým onemocněním, seniory, osoby s tělesným postižením, mentálně postižené osoby, autistické pacienty, osoby se sníženou citlivostí, pacienty s epilepsií, osoby v nouzové situaci, osoby trpící depresí, osoby s přetížením z práce (Rehabilitace, © 2022).

Jde o formu terapie, kdy zooterapeut navštěvuje s papouškem různá sociální nebo zdravotnická zařízení. Tato forma se využívá i pro edukační aktivity, převážně pro školská či seniorská zařízení. Výhoda je u papoušků se schopností naučit se mluvit (Bicková, 2020).

e) Delfinoterapie

Delfinoterapii lze definovat jako odborný kontakt člověka s delfínem, jehož úkolem je zvyšovat léčebný efekt (Smoljaninov, 2006). Delfinoterapie kombinuje tři důležité efekty, jimiž jsou: psychologický stimulační (radost z kontaktu s delfíny), psychologický i fyzicky relaxační (celkové uvolnění) a současně fyzicky stimulační (zážitek z plavání v bazénu). Delfíni sehrávají jedinečnou a nezaměnitelnou roli (Delfinoterapie, © 2022). Daný druh terapie je doporučován lidem trpícím různými fyzickými nebo psychickými chorobami. Je vhodný pro děti i dospělé.

Používá se jako alternativní terapeutický přístup ke zlepšení řeči a motorických dovedností u pacientů s vývojovými a emocionální zdravotními stavy, jako je například Downův syndrom, autismus (Rehabilitace, © 2022).

Delfinoterapie tedy „zabírá“ na zcela odlišné problémy a nemoci od postižených dětí po dospělé trpící syndromem vyhoření, současně působí na vztahy v rámci klientovy rodiny. Součástí konceptu je možnost odpočinout si v prostředí u moře a nabrat síly pro další terapie doma (Delfinoterapie, © 2022). K účinkům delfinoterapie patří velká úleva od bolesti, zlepšování pozornosti, zlepšení učení, zlepšení motorických dovedností a koordinace u dětí, ale i u dospělých (Rehabilitace, © 2022).

Delfinoterapie probíhají v zahraničí například v Německu, na Ukrajině, na Floridě nebo v Turecku v delfináriu Doplhin Land Antalya s vedením česky nebo slovensky mluvícího certifikovaného delfinoterapeuta. V ČR se zooterapie za pomoci delfína nevyskytuje (Klech, 2014).

f) Terapie za pomoci malých zvířat

Pro mnohé klienty je takové setkání se zvířetem často jedinečnou možností poznání přírody. Jedná se o využívání malých zvířat, které není v rámci zooterapie časté, jako je tomu například u hipoterapie a canisterapie. Pro terapeutické účely se dá pracovat například s akvarijními rybičkami, plazi (například želvy, hadi – zde si klient musí vybudovat ke zvířeti respekt, kázeň), drobnými savci, jako jsou například křečci, králíci, morčata, potkani, krysy, fretky apod. (Zooterapie, © 2021).

Mezi hlavní výhody malých živočichů patří především prostorová a finanční nenáročnost (Kolektiv autorů, 2012).

g) Caviaterapie

Představuje jednu ze zoterapií využívající se pro léčbu i obveselení lidí (Svět zvířat, © 2021). Jedná se o terapii s pomocí morčat. Kontakt s těmito malými zvířaty pozitivně působí na psychickou pohodu člověka, proti depresím a pocitu samoty. Morčata jsou společenská zvířata, která snadno zlepší náladu, učí lidi zodpovědnosti, protože se o zvířata musíme starat. V případech ztuhlosti ruky, zkrácených šlach, bolavých svalů a kloubů dokážou prohrát lidské tělo (Anulika, © 2019).

Tato terapie posiluje psychiku při stresových situacích, dokáže odvést pozornost od bolesti, je možné morčata díky jejich velikosti pokládat na invalidní vozík nebo lůžko (Kolektiv autorů, 2012).

h) Terapie za pomoci hospodářských zvířat

Jinak známá jako farmingterapie. Jedná se tedy o terapii prostřednictvím práce na farmě. V této terapii je důležité, že probíhá, nejen jako kontakt se zvířaty, ale i jako práce na farmě. V širším pojetí to znamená terapii prací na farmě. Není to vždy pouze práce se zvířaty, ale i farmářská práce, jako je třeba výroba produktů, zahradničení atd. Veškeré tyto činnosti na farmě podporují zlepšení zdravotního stavu a kvality života. Terapie v užším pojetí je soustředěna pouze na kontakt s hospodářskými zvířaty (kozy, krávy, ovce, prasata atd.). Klient na farmě buď bydlí, anebo na ni dochází, jen ve výjimečných případech jsou zvířata přiváděna ke klientovi. Díky tomu mezi klientem a zvířetem vzniká pevný a přímý kontakt, což přináší možnost vybudování vztahu (Hlušičková, 2014).

Klienti se podílí na celém procesu chovu a ošetřování zvířat, a to zpravidla nejen jednoho druhu zvířete. Tento způsob terapie je velmi důležitý a účinný, jelikož přispívá k integraci klientů do společnosti a zařazení mezi zdravé lidi (Farmička u Kačky, © 2021). Daná terapie je určena pro klienty se sociálním, zdravotním nebo s kombinovaným postižením, pro děti s ADHD, autismem, poruchou pozornosti, hyperaktivitou, pro děti s problémovým chováním, děti z dětského domova, pro dospělé se syndromem vyhoření, stresovým syndromem atd. (Hlušičková, 2014).

i) Terapie za pomoci exotických zvířat

Tyto terapie se provádí především v záchranných stanicích nebo v zoologických zahradách (Bicková, 2020). Ze zoologických zahrad, ale především z Afriky jsou známy úspěšné případy interakce klientů se slony chovanými v zajetí (Animoterapie, © 2022).

1.5.1 Canisterapie

1.5.1.1 Pojem canisterapie

Termín canisterapie se skládá ze dvou slov, z latinského cani a řeckého terapie (Tvrdá, 2020).

Canisterapií je myšlena podpůrná terapie pomocí psů využívající se pro zlepšení psychického i fyzického stavu člověka a uplatňující se také při výchově a vzdělávání (Fyzioklinika, © 2021). Název canisterapie se vžil jako označení způsobu terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je definován přesně podle WHO jako stav fyzické, psychické i sociální pohody. Jinak lze canisterapii definovat jako Animal Assisted Activities, jinak také jako „AAA – Aktivita za pomoci zvířat“ a Animal Assisted Therapy, také jako „AAT – terapie za pomoci zvířat“ (Galajdová, 1999). Jedná se tedy o metodu, kdy pes působí na člověka a dochází k rozvoji neverbální komunikace, empatie, jemné a hrubé motoriky a k odbourávání stresu a agresivity (Valenta, podle Müllera, 2014).

Canisterapie se uplatňuje zejména jako pomocná psychoterapeutická metoda při řešení různých situací, kdy jiné metody selhávají, nebo je nelze použít. Přispívá k řešení problémů v psychologických, citových a sociálně-integračních oblastech (Galajdová, 1999). Pes provádí s dítětem pasivní canisterapii, kam patří i polohování, ale i aktivní canisterapii (Pragerová, 2020).

a) Pasivní canisterapie

Spočívá v polohování, kdy pes prohřívá dítěti svaly, tím mu ulevuje od bolestí, zlepšuje uvolňování spasmů, zlepšuje se jemná motorika, během polohování se také zlepšuje a prohlubuje vztah mezi dítětem/klientem a psem. Polohování probíhá po dobu cca 30 minut, po skončení je psovi poskytnut čas na odpočinek. Pravidelně prováděná canisterapie může zlepšovat zdravotní stav dítěte, ulevovat mu od křečí (Pragerová, 2020).

b) Aktivní canisterapie

Spočívá v nácvicích dovedností dítěte, kdy pes funguje jako motivace k aktivitě. Aktivní canisterapie probíhá formou hry, během níž se dítě nenásilným způsobem učí různé dovednosti prostřednictvím aktivit s asistenčním psem. Dítě je motivováno tím, že přijímá roli učitele a učí psa. Takovéto aktivity směřují k aktivizaci dítěte, které jinak

neprojevuje zájem, nebo naopak ke zklidnění dítěte hyperaktivního. Aktivity jsou zde zaměřeny podle individuálních potřeb dítěte (Pragerová, 2020).

1.5.1.2 Canisterapie v současné době

Canisterapie využívá podpůrnou psychoterapeutickou metodu při řešení odlišných problémů. V současné době canisterapie pracuje s:

- Děti s autismem, mentálním a smyslovým postižením, tělesným postižením, lidmi trpícími demencí, Alzheimerovou chorobou, depresemi, neurologickými a onkologickými pacienty, dětmi trpící apatií, dětmi s psychiatrickou diagnózou, deprivovanými dětmi (Galajdová, 1999).

1.5.2 Hipoterapie

Hipoterapie je alternativní léčebnou metodou využívající léčebný účinek koně (Zvířecí pohoda, © 2022). Hipoterapie je cílené využití práce s koněm, vození na koni, ježdění, které pomáhá ke zmírnění či odstranění příznaků onemocnění pohybového aparátu (Holý, Hornáček, 2005). Jedná se o fyzioterapeutickou metodu, která využívá jako léčebný prostředek speciálně připraveného koně, konkrétně pohyb jeho hřbetu (Hipoterapie, © 2021). Pohyb koňského hřbetu stimuluje CNS, zlepšuje koordinaci pohybů, stabilitu a zvyšuje celkovou pohyblivost. Dochází k uvolnění ztuhlého svalstva, stimulaci dýchacích svalů (Zvířecí pohoda, © 2022).

Hermannová (2014) ji definuje jako interaktivní, komplexní, inhibiční metodu využívající vzájemného působení dvou různých biologických druhů, člověka a koně, v léčebném rehabilitačním procesu, především v oblasti fyzioterapie, ergoterapie, psychoterapie, logopedie, sociální rehabilitace. V hipoterapii je využíván speciálně vybraný a vycvičený terapeutický kůň. Terapeut volí koně podle aktuálního stavu nemoci klienta a individuální schopnosti koně přizpůsobit se klientovým potřebám.

Hipoterapie se zaměřuje především na terapii pohybových poruch v rámci komplexní rehabilitace. Představuje metodu fyzioterapie využívající pohyb hřbetu speciálně připraveného koně jako balanční plochu, na niž se klient adaptuje. Jedná se o fyzioterapeutickou metodu využívající jako léčebný prostředek speciálně vycvičeného a připraveného koně, konkrétně pohyb jeho hřbetu v kroku (Hiporehabilitace, © 2021). Tento pohyb je střídavý, rytmický a cyklicky se opakující (Bicková, 2020).

Hipoterapie v ergoterapii prostřednictvím pracovních aktivit s využitím koní usiluje o zachování a využívání schopností jedince potřebných pro zvládnání běžných denních činností, a to u osob jakéhokoli věku s různým typem postižení (Hiporehabilitace, © 2021).

Terapeut v hipoterapii, ve fyzioterapii nebo ergoterapii odpovídá za vedení týmu a průběh hiporehabilitační jednotky; jedná se o specialistu, který získal odbornou způsobilost k výkonu povolání fyzioterapeuta/ergoterapeuta podle zákona č. 96/2004 Sb., zákon o nelékařských zdravotnických povoláních, a který absolvoval specializační kurz Hipoterapie České hiporehabilitační společnosti (Hiporehabilitace, © 2021).

1.5.2.1 Výběr a příprava koně

V rámci hipoterapie vybíráme koně, u nichž nebyly přirozené pohybové a „komunikační“ schopnosti změněny člověkem nepřirozeným odchovem (například chov hříběte mimo stádo), špatným zacházením a nevhodným výcvikem (výcvik je uspěchaný). V této terapii neexistuje určité plemeno koní jako jediné vhodné pro terapeutické využívání. Používají se koně všech plemen a velikostí. Důležité je najít konkrétním jedincům správné terapeutické uplatnění. U vybraného koně posilujeme vlastnosti, pro něž je přirozeně talentován. Než koně vybereme, musíme vědět, pro koho bude určen, zda pro děti, nebo dospělé osoby, jak bude metodicky užíván, zda ve fyzioterapii nebo psychoterapii (Hermannová, *et.al*, 2014).

Příprava koní pro hipoterapii má mít tři fáze. **1. základní výcvik** zahrnující práci a nácvik základních dovedností. **2. jízda v terénu**, která má za cíl uklidnit nervy a odstranit lekavost koně, aby neshodil jezdce, když mu něco přeběhne přes cestu, **3. nácvik klidného čekání a stoje u rampy** do té doby, než se pacient posadí a usadí na hřbet koně, takový výcvik trvá až rok (Nerandžič, 2006).

2 Tělesné a kombinované postižení

Zdravotní postižení je odchylka ve zdravotním stavu člověka, která omezuje jedince v určitém rozměru lidské činnosti a péči o sebe sama. Dle WHO je zdravotní postižení funkční či orgánovou poruchou lidského těla nebo psychickou poruchou lidské osobnosti (Alfabet, © 2014).

Zdravotní postižení dělíme na:

- Fyzické – tělesné,
- mentální a duševní,
- zrakové,
- sluchové,
- řečové,
- kombinované (Alfabet, © 2014).

2.1 Tělesné postižení

Pro osoby s tělesným postižením je společným znakem částečné nebo celkové omezení hybnosti. Za osobu s TP je považován člověk, jehož pohybové schopnosti jsou omezeny ať už primárními, či sekundárními vlivy. Jako primární postižení označujeme postižení vlastního hybného aparátu nebo postižení CNS či periferní nervové soustavy. V případě sekundárního postižení je hybnost omezena v důsledku jejich onemocnění či poruch (Vítková in Valenta, 2014).

Tělesné postižení můžeme také dělit podle vzniku na vrozené a získané, přičemž získané tělesné postižení často vzniká jako následek úrazu či závažného onemocnění. Mezi vrozená tělesná postižení můžeme zařadit mozkovou obrnu, rozštěpové vady, chybějící končetiny nebo různé tělesné malformace (Slowík, 2016).

Tělesné postižení je široký pojem, tělesným nebo somatickým postižením rozumíme v obecné rovině takové postižení, jež se projevuje dočasnými nebo trvalými problémy v motorických dispozicích člověka. Jedná se hlavně o poruchy nervového systému, pokud tedy mají za následek poruchu hybnosti. Může však také jít o poruchy pohybového a nosného aparátu. Mluvíme-li o tělesném/motorickém postižení, musíme zde zmínit i příčiny postižení, které jsou endogenní a exogenní, tedy vnitřní a vnější (Jankovský, 2006).

Poškození může vznikat před narozením, během porodu či po narození. U tělesného postižení posuzujeme i úroveň motoriky člověka, proto je u něj sledovaný svalový tonus. Při postižení periferního mozečku dochází k jeho snížení, tedy k hypotonii, a při lézi centrálního mozečku dochází k jeho zvýšení, to nazýváme hypertonie. U tělesného postižení dále můžeme zmínit obrnu, což je ztráta schopnosti uskutečnit volní pohyb. Obrna se dělí na částečnou (paréza) a na úplnou, které se říká plegie (Jankovský, 2006)

U tělesného postižení se nejčastěji setkáváme s diagnózami:

- DMO
- svalové poruchy (stavy po poranění mozku, míchy, roztroušená skleróza),
- vrozené poruchy pohybového aparátu (kostní lomivost, nanismus, dysplazie kyčlí),
- ortopedické poruchy, jako je například amputace nebo následky zlomenin. (Alfabet, © 2014).

Dětská mozková obrna (DMO)

Dětská mozková obrna (DMO) neboli infantilní cerebrální paréza (ICP), popřípadě stacionární encefalopatie (Jankovský in Pfeiffer a kol., 2014). Jedná se o skupinu chronických onemocnění, která jsou poruchou centrální kontroly hybnosti. U DMO dochází ke špatnému vývoji nebo poškození motorických oblastí mozku. DMO se začne projevovat už v prvních měsících nebo rocích života, ale s rostoucím věkem se již nezhoršuje (Vitalion, © 2022). Pokud dítě vykazuje po narození příznaky svědčící pro DMO, projevuje se to zejména tonusovými poruchami (snížený nebo zvýšený svalový tonus). Příčiny lze rozdělit do tří základních skupin:

Prenatální – například metabolické poruchy u matky, nitroděložní infekce, *perinatální* – například poškození v průběhu porodu, nitrolební krvácení a *postnatální* – například závažné poranění lebky, virová encefalitida (Pfeiffer a kol., 2014).

Formy dětské mozkové obrny

Spastické DMO:

Do této skupiny patří forma **diparetická** s různým stupněm postižení zejména u dolních končetin, někdy i u horních končetin, ale k tomu dochází velmi ojediněle. **Diparéza**, která může být lehká a těžká. Charakteristickým syndromem je **spastická**

diparéza – vzniká v dětství, v době než dítě začíná chodit. Typickým projevem u diparetické formy je nůžkovitá chůze (Jankovský in Pfeiffer a kol., 2014).

Dále forma **hemiparetická**, která se projevuje postižením jedné poloviny těla spíše postižení v horní polovině těla. Typickým projevem je flekční držení ruky, které připomíná složené ptačí křídlo (Janovský in Pfeiffer a kol., 2014).

Další spastickou formou DMO je forma **kvadraparetická**, tato forma bývá nejtěžší, protože se jedná o postižení všech čtyř končetin, ale jednotlivé končetiny mohou být postiženy rozdílně (Jankovský in Pfeiffer a kol., 2014).

Dále **triparéza**, kdy dochází k postižení tří končetin, dvou dolních končetin a jedné horní končetiny (Jankovský in Pfeiffer a kol., 2014).

Nespastické DMO:

Do této skupiny patří forma **hypotonická**, kdy je dominantní oslabení svalového tonu trupu i končetin. Další formou je **extrapyramidová** (dyskinetická), velmi častým je opostotonické držení hlavy (Pfeiffer a kol., 2014).

Svalové poruchy

Mezi klinické příznaky patří například **periferní paréza** (slabost), projevuje se snížením volního ovládní a tím i síly. Příčinou svalové **hypotonie** může být léze centrální (například dědičné poruchy metabolismu), ale i léze periferní (například neuromuskulární onemocnění dětského věku). Dále se sem řadí **atrofie svalové hmoty, bolesti svalů, poruchy chůze** (tzv. „kachní chůze“). Mezi závažná svalová onemocnění dětského věku patří **myopatie**. Myopatie znamená poškození svalového vlákna, může být způsobeno například geneticky, nádorem. (Jankovský, 2006).

Duchennova svalová dystrofie – je jednou z nejtěžších forem muskulárních dystrofií, tato dystrofie je dědičná a postihuje mužské pohlaví, ale ženy mohou sloužit jako přenašečky této nemoci na další generaci. Onemocnění začíná slabostí svalů stehna a pánve – to vede k obtížím při stání, chůzi a lezení. První příznaky se obvykle projevují mezi 2. až 3. rokem života a to častými pády, „kachní chůzí“ (Jankovský, 2006). Nemoc postupně zasahuje svalstvo šíje, ramen a zad. V konečném důsledku mohou vzniknout obtíže při dýchání nebo onemocnění srdce (ČPZP, © 2022).

Charcotov-Marie-Tooth (CMT)

Jedná se o dědičné onemocnění, jež začíná postupným zánikem osových vláken a myelinových pochev u periferních nervů. Průběh začíná na distálních částech dolních končetin a postupně postihuje i dolní třetinu stehna. Tato nemoc není smrtelná (FN, © 2022).

Spinální svalová atrofie (SMA)

Tedy spinální svalová atrofie je genetické, progresivní a vzácné onemocnění, které postihuje schopnost člověka chodit, jíst a nakonec i dýchat, což je také důvodem předčasného úmrtí pacienta. V důsledku tohoto onemocnění jsou oslabeny svaly a postupem dochází k úbytku svalových vláken. Tento typ onemocnění nepostihuje intelekt. Typickým projevem onemocnění je svalová slabost v oblasti svalstva pletenců v dolních končetinách. V pozdějších stadiích je patrná slabost polykacích svalů a později i svalů dýchacích (Biogen, © 2022).

2.2 Kombinované postižení

Kombinované postižení lze charakterizovat jako kombinaci dvou a více druhů postižení u jednoho jedince (Šance dětem, © 2011). V zahraničí jsou používány pro označení osob s kombinovaným (vícečetným) postižením, využívány pojmy jako multiple disabilities, multiple handicap. V medicíně kombinace znamená výskyt více etiologicky nesouvisejících nemocí, z toho označení vycházel i Sovák, který uvádí: „*Ve speciální pedagogice se kombinací rozumí sdružení několika vad u téhož jedince.*“ (Sovák, 1980, s. 22).

U kombinovaného postižení je příčinou vzniku poškození CNS. Do kombinovaného postižení patří pacienti s mentálním, smyslovým, tělesným postižením. Klient s kombinovaným postižením je v raném věku omezen v psychomotorickém vývoji (Alfabet, © 2014). Vašek o kombinované postižení uvádí, že: „*zahrnuje osoby s vícenásobným postižením do tří symptomatologických skupin: 1. mentální postižení v kombinaci s dalším postižením, 2. slepo-hluchota, 3. poruchy chování v kombinaci s jiným postižením*“ (Vašek, 1996, s. 190). V tomto členění jsou nejpočetnější skupinou osoby s kombinací mentálního a dalšího postižení, nejtěžší forma je potom skupina slepo-hluchých jedinců (Dspace, © 2022).

3 Využití animoterapie u tělesného, mentálního a kombinovaného postižení

3.1 Canisterapie u jedinců s mentálním postižením

U jedinců s mentálním postižením lze využívat metodu canisterapie. Cíle stanovené v rámci výkonu odborné canisterapie musejí respektovat dosaženou úroveň jednotlivých kompetencí daného jedince/klienta a samozřejmě též jeho vývojovou úroveň. Obecné cíle lze orientovat na oblasti prožívání, navazování vztahů, posílení kognitivních funkcí, zdokonalení motorických funkcí, rozvoj verbálních metod práce s klientem a počet přítomných klientů (individuální nebo skupinová canisterapie). Naplňování cílů u klientů s mentálním postižením je dlouhodobým procesem, který se mnohdy může zdát jako nepřínosný či obtížně zaznamatelný (Bicková, 2020).

V závislosti na hloubce postižení je potřeba opakovat činnosti, přičemž osvojené poznatky a dovednosti jsou rychle zapomenuty (Švarcová, 2006). V tomto ohledu musí být zvýšená trpělivost, a to jak ze strany canisterapeutického týmu, tak i přijímacího zařízení. První a žádoucí změny a úspěchy se mohou dostavit až po několika měsících od počátku realizace návštěvního programu (Bicková, 2020).

Primárním cílem u klientů s lehkým mentálním postižením je rozvoj kognitivních a sociálních kompetencí, podpora praktických dovedností, posilování motorických dovedností, podpora v emocionální oblasti a aktivizace. Klienti se středně těžkým mentálním postižením se podporují zejména v komunikačních dovednostech, nácviku samoobslužných činností, aktivizaci v oblasti jemné a hrubé motoriky, upevňování osvojeného učiva, posilování kladného vztahu ke zvířatům. Zapojení terapeutického psa u klientů s těžkým mentálním postižením se zaměřuje především na rozvoj motoriky, rozumových schopností, komunikačních dovedností, pozitivního emočního ladění a celkového zlepšování kvality života. Výsledky canisterapie u klientů s mentálním postižením jsou značně individuální a v některých případech i obtížně měřitelné (Bicková, 2020).

3.2 Canisterapie a hipoterapie u jedinců s tělesným nebo kombinovaným postižením

U jedinců s tělesným nebo kombinovaným postižením lze využít canisterapii i hipoterapii. Dítě s tělesným postižením, pro které se cvičí pes, má většinou DMO (dětskou mozkovou obrnu), nebo neuromuskulární postižení. V případě kombinace postižení se k tělesnému postižení přidává například zrakové, mentální, sluchové nebo záchvatové postižení, jako je například epilepsie (Pragerová, 2020).

U dětí je canisterapie využívána především pro motivaci k pohybu a rozvoji motorických dovedností. Klienti si během jednotlivých aktivit se psem procvičují jemnou a hrubou motoriku a koordinaci pohybů. Pro procvičování motorických dovedností s TP můžeme využívat mnoho aktivit například zapínání a rozepínání obojků, připínání vodítka či vodění psa, dále pak mohou klienti házet psovi míčky nebo schovávat hračky a pamlsky na různá místa, kde je pes následně může vyhledat (Eisertová in Velemínský, 2007).

Pes pomáhá dětem získat zkušenost s jejich vlastním tělem a uvědomit si tělesné hranice. Pes se při canisterapii stává rehabilitačním prvkem pomáhajícím k uvolnění svalového napětí u klientů s hypertonií, kdežto u hypotonických klientů naopak zvyšuje svalové napětí (Bicková, 2020).

Každý pes při canisterapii pomáhá dle individuálních potřeb všem členům rodiny, pes provádí s dítětem pasivní polohování i aktivní canisterapii (Pragerová, 2020). Klientům s TP přispívá canisterapie k rychlejšímu uzdravování a rehabilitaci, k všestrannému tělesnému rozvoji. Pro klienta s TP je pes zpestřením jeho života. Pomáhá při zlepšování komunikace s okolím, prolamuje bariéru osamocení, zvyšuje pocit bezpečí, při starosti o psa jedince odvede pozornost od vlastních problémů (Doktorka, © 2018).

Působení fyzioterapie koně zahrnuje fyzikální terapii v podobě prohřívání (kůň má vyšší teplotu než člověk), masáže srstí koně, aktivní léčebný tělocvik a pasivní cvičení s pacientem. Touto metodou se dají úplně vyléčit, anebo zmírnit následky nemocí pohybového aparátu s funkční poruchou držení těla (Nerandždič, 2006).

Jedinci s tělesným postižením jsou nejčastější cílovou skupinou. K těmto jedincům patří klienti s neurologickým onemocněním (centrální i periferní nervové soustavy) s DMO, retardací, psychomotorickým vývojem. Klienti se strukturálními ortopedickými vadami – deformity páteře, VVV (Jiskrová, 2010).

Předpokladem pro využití hipoterapie u dětí s DMO je schopnost dítěte aktivně samostatně sedět, nebo sedět jen s minimální oporou (Nerandždič, 2006).

Klienti se svalovou dystrofií trpí úbytkem svalové hmoty, postupně u nich dochází ke zmnožení vaziva, to vede k deformacím páteře a končetin. U těchto klientů je nejdůležitější formou léčení léčebný tělocvik, kde je cílem udržet fyzickou a psychickou kondici, rytmizaci dechového cvičení a zachování schopností sebeobsluhy. U klientů s vadným držením těla se jedná se o problémy vadného držení těla. U skolióz se doporučuje rehabilitační ježdění na koni, dochází mimo cvičení trupu ke správné harmonizaci dechových stereotypů a ke správnému zapojení bránice (Nerandždič, 2006).

Kůň aktivuje psychomotorické funkce po celý život člověka. U dětí je cílem vývoj motorických funkcí neboli habilitace motorických funkcí aktivováním reflexní činnosti poškozeného CNS. V kojeneckém a batolecím věku je léčebný vliv koně nejefektivnější. U dětí s centrální poruchou motoriky a s ukončeným vývojem hybnosti získává vliv koně charakter kondiční, hybné projevy udržuje v nejvyšší možné kvalitě. V tomto období je vhodné, pokud to pacientův stav umožňuje, praktikovat aktivní ježdění. U dětí s poruchami držení těla je cílem rehabilitace prostřednictvím koně. Objevují se u nich hybné poruchy – skoliózy, svalové dysbalance, úrazy a choroby CNS (Hermannová, *et. al.*, 2014).

3.2.1 Polohování u canisterapie

Je to velmi specifická metoda canisterapie využívající se převážně u osob s TP či kombinovaným postižením. Dochází při ní k přímému fyzickému působení psa na člověka. Jelikož se jedná o velmi blízký kontakt, je vhodné, aby byl klient nejprve se psem seznámen a navodila se zde atmosféra důvěry (Eisertová, 2006).

Pro polohování je potřeba nalézt klidné prostředí, aby nedocházelo k narušení terapie. Polohuje se nejlépe na zemi, na měkké podložce a za tlumeného osvětlení. V místnosti by také měla být nastavena přiměřená teplota. Klient je při polohování vysvěcen do spodního prádla, aby mohlo docházet k co nejpřímějšímu kontaktu se

psem a aby klient mohl přejímat teplo od psa na co největší možnou plochu těla. Na každou polohovací jednotku by mělo být vyhrazeno dostatečné množství času. Samotné polohování trvá okolo 30 minut, platí zde pravidlo, že při jakékoli psychické či fyzické nepohodě klienta nebo psa je polohování ihned přerušeno nebo ukončeno (Benešová in Velemínský, 2007).

V rámci polohování rozlišujeme dvě techniky, a to polohování relaxační a polohování rehabilitační. Při relaxačním polohování je cílem zklidnění, relaxace a navození příjemných pocitů. Klienti si při relaxačním polohování mohou vybrat svou polohu sami (Müller, 2014).

Rehabilitační polohování má pevněji stanovená pravidla. Je prováděno za účelem zlepšení nebo udržení stávajícího fyzického stavu klienta a musí být indikováno fyzioterapeutem, který stanoví vhodné polohy pro daného jedince a doporučí vhodné techniky manipulace s ním. Polohování se psem může být také fyzioterapeutem využito jako podpůrná rehabilitační metoda, díky níž se klient uvolní, což usnadní následnou fyzioterapii. Přítomnosti psa lze také využít za účelem podpory a prodloužení výdrže v polohách, které jedinec běžně odmítá (Eisertová, 2006).

4 Praktická část

4.1 Cíl práce

Hlavním cílem praktické části je na základě kvalitativního výzkumu zjistit, jaké existují možnosti při využití zvolených terapií v rámci koordinované péče ve vybraných odborných zařízeních. Dílčím cílem je na základě rozhovorů s canisterapeuty popsat průběh a metody canisterapie, které se využívají u dětí s tělesným postižením nebo s kombinovaným postižením. V rámci své praktické části jsem chtěla uvést i možnosti hipoterapie, z důvodu nedostatku času hipoterapeutů nebylo možné výzkum provést.

4.2 Metodologie výzkumu

V praktické části jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Metodou sběru dat byl rozhovor vlastní konstrukce, jehož podoba je uvedena v oddílu příloh (Příloha č. 1). Konstrukce rozhovoru vycházela z teoretických východisek a cíle práce. Cílem rozhovoru je dosáhnout co nejvíce detailních informací o dané problematice v malém počtu informantů, kdežto u kvantitativního výzkumu se zkoumá větší počet informantů (Švaříček, 2014). Kvalitativní výzkum má velkou výhodu v osobním kontaktu výzkumníka s informantem. Naopak velkou nevýhodou je velká časová náročnost.

Rozhovor byl sestaven ze 13 otázek. V úvodu rozhovoru jsem informanty seznámila s účelem realizace výzkumu. Rozhovor byl prováděn s canisterapeuty z Výcvikového canisterapeutického sdružení Hafík z.s. (dále jen Hafík), které se nachází ve městě Třeboň, jedná se o organizaci která, se zabývá výukou a testováním dobrovolníků, výcvikem canisterapeutických týmů a praktikováním canisterapie. Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík působí po celé ČR, kde největší obsazení má v jižních a středních Čechách. Dobrovolníci dochází do zařízení sociálních služeb, školských zařízení a zdravotních zařízení. Canisterapii dobrovolníci provádí formou návštěvního programu, jednorázových akcí a pobytových akcí v podobě integračních canisterapeutických táborů. Účast informantů ve výzkumu byla dobrovolná.

4.3 Výzkumné otázky

HVO1: Jakým způsobem probíhá canisterapie u dětí s tělesným a kombinovaným postižením ve Vašem zařízení?

HVO2: Jaké techniky a metody se v canisterapii nejčastěji používají při práci s klienty s tělesným postižením a kombinovaným postižením ve Vašem zařízení?

4.4 Metody a techniky sběru dat

Ve své práci jsem využila metodu dotazování a techniku strukturovaného rozhovoru. Strukturovaný rozhovor probíhá přesně podle otázek, jejichž znění i pořadí jsou předem přesně určeny a předem připraveny tazatelem. Tazatel k otázkám nepřidává vlastní komentář, pouze čte otázky a zaznamenává odpovědi od informanta. Výsledky strukturovaného rozhovoru jsou lépe zpracovatelné (Hendl, 1999).

Hlavní metody sběru dat v kvalitativním výzkumu představuje dotazování a pozorování, protože tyto metody se využívají téměř při každém kvalitativním výzkumu, během tohoto výzkumu je důležité zapisovat si podstatné informace a potřeby (Hendl, 1999).

Svá data jsem zpracovala převážně prostřednictvím audiozáznamů a poznámek z rozhovorů s terapeutky. Následně byla data zanalyzována pomocí metody konstantní komparace, během níž dochází k hledání společných a odlišných rysů kvalitativních dat (Švaříček, 2014).

4.5 Popis výzkumného terénu

Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s. vzniklo roku 2001 v Třeboni a to na základě potřeby zavedení profesionálně prováděné canisterapie. Jedná se o organizaci, která se zabývá výukou a testováním dobrovolníků, výcvikem canisterapeutického týmu a praktikováním odborné canisterapie a jejich jednotlivých metod. Organizace pracuje ve zdravotně sociálních zařízeních, v ústavních zařízeních, ve školských zařízeních nebo individuálně u klientů v domácím prostředí.

Spolek je od roku 2008 akreditovaným dobrovolnickým centrem. Sdružení se zaměřuje na výkon odborné canisterapie, dále se věnuje výcviku a odborné přípravě canisterapeutických týmů. V ČR se stal první organizací, jež je způsobilá provádět akreditovanou dobrovolnickou službu v oblasti vysílání dobrovolníků s jejich otestovanými terapeutickými psy. Posláním této služby je podpora osob se zdravotním postižením a jiným znevýhodněním, seniorů a osob ze sociokulturně odlišného prostředí a jejich začlenění do větší společnosti. Spolek v současné době působí po celé ČR, ovšem největší obsazení má v oblasti jižních a středních Čech. Canisterapie je prováděna formou návštěvního programu do již výše zmíněných zařízení, jednorázových akcí a pobytové akce (integrační canisterapeutické tábory) (Canisterapie, © 2022).

Hlavním cílem je podpora osob se zdravotním postižením a jiným znevýhodněním, seniorů a osob ze sociokulturně odlišného prostředí a jejich začleňování do společnosti. Dalšími cíli sdružení Hafík, z.s. je odborný výkon canisterapie jako jedné z metod podpory psychosociálního zdraví lidí v každém věku, poskytování kvalitních služeb s výkonem metod – AAA, AAT, AAE, příprava, vzdělávání, trénink a testování dobrovolníků a jejich psů. Dále sem patří pak poskytování odborných informací o canisterapii a podpora inkluzivních tendencí společnosti (Příloha č. 2).

Od roku 2008 je sdružení na základě akreditace poskytnuté MVČR (Ministerstvo vnitra České republiky) akreditovaným dobrovolnickým centrem v úseku výkonu dlouhodobé dobrovolnické služby.

Pracovníci organizace

Ve sdružení nejsou žádní zaměstnanci, ale pouze dobrovolníci. V současnosti je zde 64 akreditovaných dobrovolníků, kteří se věnují canisterapii, a celkově 101 dobrovolníků, tedy 37 dobrovolníků, kteří nevlastní čtyřnohého parťáka. Dobrovolníkem se u Hafíka může stát člověk ať už vlastní svého psa, anebo ne. Dobrovolník bez psa může být součástí týmu, může pomáhat při jednorázových nebo při pobytových akcích. Organizace má svého předsedu, jednatele, koordinátorku dobrovolníků, která je také koordinátorkou pro jednorázové akce, hospodáře, jenž je také koordinátorem pro vzdělávání, dále členy výboru a předsedu revizní komise a členy revizní komise.

Předseda organizace: spoluzakladatelka Výcvikového canisterapeutického sdružení Hafík. Je to trenérka psů a kynolog, sociální pracovníce, která pracuje s dětmi a s rodinou.

Jednatel: Ve sdružení má na starost vedení výcvikové sekce a program Prevence úrazů způsobených psem. Povoláním pedagog.

Metody a programy sdružení

- Nabízí metody AAA, AAT, AAE a polohování,
- canisterapeutické tábory pro cca 20 dětí, tyto tábory jsou zaměřené na canisterapii a na integraci (táboru se účastní 10 dětí se speciálními potřebami a dále 10 dětí intaktních),

- jednorázové akce (například návštěvy MŠ, ZŠ, speciálních škol, návštěvy dětských dnů, domovů pro seniory),
- rekondiční pobyty (Canisterapie, © 2022).

4.6 Charakteristika výzkumného souboru

Pro kvalitativní výzkum bylo osloveno 15 canisterapeutů. Kvůli nedostatku času či nezájmu oslovených informantů byla má výzkumná část prováděna pouze se šesti terapeuty, kteří mi věnovali čas a poskytli informace. Tito informanti byli předem seznámeni s bakalářskou prací a s obsahem rozhovoru prostřednictvím e-mailu. Všichni informanti absolvovali závěrečné zkoušky, díky kterým mohou canisterapii provádět.

S informanty jsem komunikovala hlavně na sociálních sítích, pomocí e-mailu. Kvůli pandemii a strachu z nákazy ze strany terapeutů nebylo ve většině případů možné osobní setkání ani následné pozorování terapie s klienty. Rozhovory převážně probíhaly na úrovni hovorů, ale někdy i pro objasnění zprávami přes e-mail nebo i prostřednictvím sociálních sítí „Facebook“ a „WhatsApp“. Každý rozhovor byl jiný a lišil se i svou délkou. Průměrně rozhovory trvaly 15 až 45 minut. Vše bylo nahráváno na mobilní telefon, záznamy byly následně využity k přepisu do příloh bakalářské práce. Informanti byli obeznámeni s nahráváním, ale nedali souhlas se zveřejňováním záznamu. Kvůli nedostatku času terapeutů byl výzkum prováděn v delším časovém období, a to od listopadu 2021 do dubna 2022.

5 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole se budu věnovat shrnutí a porovnání výzkumných otázek a odpovědí informantů pomocí metody konstantní komparace. Rozhovory s informanty budou k nahlédnutí. Pro lepší přehled byly vytvořeny dvě tabulky, jedna týkající se terapeutů a jejich osobních údajů. Tabulka č. 2 slouží k přehlednosti hlavních výzkumných otázek týkajících se dotazovaných informantů a to tedy, jaké metody informanti využívají, s jakým typem postižení se nejčastěji setkávají a s jakou věkovou skupinou pracují.

Rozhovor č. 1

Jak byste Vy osobně charakterizoval/a canisterapii?

- Osobně bych canisterapii charakterizovala jako možnost zpestření běžné rutiny klienta, obohacení jeho smyslového světa, zprostředkování potěšení z doteků za pomoci psa.

Jak dlouho se canisterapii věnujete?

- Canisterapii se věnuji osm let.

Pro jaké klienty, respektive pro jaký druh postižení, je canisterapie vhodná?

- Je vhodná pro všechny klienty vyjma těch, kteří trpí alergiemi, a těch, kteří na psy nereagují a nejeví o ně zájem.

Jaké techniky a metody canisterapie nejčastěji používáte?

- Využívám AAA (tedy aktivity za pomoci zvířat) – relaxační polohování, procvičování jemné a hrubé motoriky – česání, házení míčků, oblékání psa, vožení psa na kolečkovém křesle, dávání prstových povelů, dále také trénink poznávání barev, tvarů a čísel.

S jakou věkovou skupinou klientů spolupracujete?

- Převážně pracuji s adolescenty hlavně proto, že práce s adolescenty se mi líbí, je to něco jiného než pracovat s mladšími dětmi. I když je to s dětmi v tomto věku někdy náročné (puberta, změny nálad), tak již poznám u svých klientů, jakou mají náladu.

S jakými typy postižení se při své práci nejčastěji setkáváte? Proč je dle Vás pro tento druh postižení vhodná?

- Setkávám se s tělesným a mentálním postižením (DMO – převážně spastická forma). Tito klienti potřebují všechny dostupné formy terapií k udržení své kondice. Dochází k prohřátí, uvolnění, definování tělesných hranic atd.

Myslíte si, že je canisterapie pro klienty důležitá? Pokud ano, tak v čem?

- Ano, klienti se mají na co těšit, přináší jim to rozptýlení a množství podnětů.

Jak canisterapie konkrétně probíhá v praxi?

- Zde je to individuální dle zájmů a schopností klienta. Mám klienta schopného pouze polohování, kde je ale velmi důležité, aby klient měl klid, tato metoda probíhá tedy individuálně. U polohování je klient pouze ve spodním prádle kvůli přímějšímu kontaktu klienta se psem, nejčastěji se u polohování využívá poloha na zádech (pes je umístěn u dolních končetin), poloha na boku (pes je umístěn buď na zádech klienta, nebo u břicha klienta), zde se opět jedná o individuální přístup k volbě poloh, dále klientku, která dokáže rozdělit míčky podle barev do různobarevných misek, dávat povely i navléci obojek. Také mám klientku, která reaguje více na lidi než na psa, a proto ji baví vozit ho po chodbách na kolečkovém křesle a ukazovat ho ostatním.

Jak dlouho canisterapie průměrně trvá?

- Obvykle máme hodinu na jednu třídu klientů, kde je 3 až 5 osob.

Jak dlouho by měl klient canisterapii využívat, aby dosáhl prokazatelného výsledku?

- Cca 20 minut u AAA (aktivity za pomoci zvířat), u AAT (terapie za pomoci zvířat) účinek vyprchává.

Jaké prokazatelné změny se Vám podle Vašeho názoru podařilo při realizaci canisterapie dosáhnout?

- Uvolnění spasmu. Zmírnění strachu ze psa u klienta.

Jak dlouho trvá příprava canisterapeutického týmu a co vše obnáší?

- Asi rok. Tým musí absolvovat přihlášení, náhledy bez psa, přijímací zkoušky, náhledy se psem a zkoušky trvající pět dní. Při pořízení nového psa již terapeut nemusí skládat teoretickou část zkoušky. Vyžaduje to časovou flexibilitu – většina náhledů v zařízeních probíhá v dopoledních hodinách.

Vnímáte u svých klientů rozdíl ve velikosti či plemene psa?

- Ano, samozřejmě. Velcí psi jsou obvykle vhodnější pro polohování a nebývají přecitlivělí na hrubší doteky. Menší plemena se dají například vozit na klíně a bojácní klienti jsou s nimi více v pohodě.

Rozhovor č. 2

Jak byste Vy osobně charakterizoval/a canisterapii?

- Jako intervenci za asistence psa, jež je cílená a vedená za účelem zlepšení kvality života klienta.

Jak dlouho se canisterapii věnujete?

- Canisterapii se věnuji od roku 2001 (tedy již 21 let).

Pro jaké klienty, respektive pro jaký druh postižení, je canisterapie vhodná?

- Škála je velmi široká, záleží na použité metodě a na koncipované zakázce. V podstatě od dětského klienta až po seniora, pokud je cílem pracovat s úzkostí či strachem ze psů u dětí. Osoby s nejrůznějším znevýhodněním, ale i osoby ohrožené sociálním vyloučením.

Jaké techniky a metody canisterapie nejčastěji používáte?

- Já nejčastěji AAA (aktivity za pomoci zvířat), AAT (terapie za pomoci zvířat), AAE (vzdělávání za pomoci zvířat) individuálně i skupinově.

S jakou věkovou skupinou klientů spolupracujete?

- Já konkrétně v současné době s dětmi mladšího školního věku, začala jsem s těmito klienty pracovat poté, co byla v tomto věku má dcera, které bylo diagnostikováno ADHD.

S jakými typy postižení se při své práci nejčastěji setkáváte? Proč je dle Vás pro tento druh postižení vhodná?

- Záleží na výběru metody a cíli canisterapie. Pracuji s dětmi mladšího věku se specifickými poruchami učení, ADHD a s kombinovaným postižením.

Myslíte si, že je canisterapie pro klienty důležitá? Pokud ano, tak v čem?

- Ano, pracuje a zlepšuje slabé stránky, podporuje, zklidňuje, je součástí ucelené rehabilitace.

Jak canisterapie konkrétně probíhá v praxi?

- Zde záleží na organizaci, jež canisterapii poskytuje, na typu zařízení, smluvních podmínkách, začíná již přípravou canisterapeutického týmu. Domluvení cílové skupiny klientů, dohoda na zakázce, jakým směrem má být intervence směřována apod. Ovšem v rámci polohování se jedná o 30 minut s klientem (klient je sám, tato metoda probíhá individuálně). Nejčastěji s klientem polohuji na zádech a na boku, tyto polohy můžeme střídát, ale je důležité, abychom to neuspěchali, takže můžeme 15 minut mít s klientem polohu na zádech a 15 minut na boku.

Jak dlouho canisterapie průměrně trvá?

- Trvá cca od 45 až 70 minut.

Jak dlouho by měl klient canisterapii využívat, aby dosáhl prokazatelného výsledku?

- Je to velmi individuální, záleží na typu znevýhodnění, na cíli canisterapie apod.

Jaké prokazatelné změny se Vám podle Vašeho názoru podařilo při realizaci canisterapie dosáhnout?

- Zde jde o naplnění zakázky, tedy například zklidnění na práci, zlepšení jemné motoriky, navázání spolupráce, odbourání pocitu úzkosti apod.

Jak dlouho trvá příprava canisterapeutického týmu a co vše obnáší?

- U nás trvá rok, obnáší vstupní testy povahové vhodnosti psa, praktické náhledy dobrovolníka pod supervizí, závěrečné týdenní školení pro dobrovolníka a psa zakončené teoretickou i praktickou zkouškou.

Vnímáte u svých klientů rozdíl ve velikosti či plemene psa?

- Ano, určitě, zde je to taky velmi individuální, s většími psy se lépe polohuje, s menšími plemeny může klient vozit na klíně.

Rozhovor č. 3

Jak byste Vy osobně charakterizoval/a canisterapii?

- Já bych charakterizovala canisterapii jako terapii v rámci psychického a fyzického zdraví jedince za využití psa.

Jak dlouho se canisterapii věnujete?

- Já osobně se canisterapií zabývám teprve rok.

Pro jaké klienty, respektive pro jaký druh postižení, je canisterapie vhodná?

- Je vhodná pro všechny klienty s postižením. Tedy pro jedince s tělesným, mentálním, zrakovým, sluchovým postižením, ale i pro jedince se specifickými poruchami učení, nedoporučovala bych využít canisterapii pouze pro ty, kteří trpí alergiemi, anebo pro jedince, kteří mají kyfobii (jedná se o strach ze psů).

Jaké techniky a metody canisterapie nejčastěji používáte?

- Nejčastěji využívám metodu AAA (což jsou aktivity za pomoci zvířat), dále také využívám metodu AAI (což je intervence za pomoci zvířat).

S jakou věkovou skupinou klientů spolupracujete?

- Většinou pracuji s dětmi ve věku 6 až 15 let, tedy s dětmi ve školním věku. Pracuji s touto věkovou skupinou, protože mám syna, kterému je právě šest let, tak nějak vím, jak s těmito dětmi pracovat.

S jakými typy postižení se při své práci nejčastěji setkáváte? Proč je dle Vás pro tento druh postižení vhodná?

- Nejvíce se setkávám s mentálním a s tělesným postižením. Díky této terapii dostává klient hlavně motivaci k pohybu a rozvoji motorických dovedností (procvičování hrubé a jemné motoriky).

Myslíte si, že je canisterapie pro klienty důležitá? Pokud ano, tak v čem?

- Myslím si, že ano. Pes je tady hlavně také prostředkem, kdy jedinec odbourává své bariéry, protože dítě se učí mít někoho rádo, udělat mu radost, rozvíjí se ochranné a pečovatelské postoje a zlepšuje se i jeho vztah k sobě samému. Dále také dochází k uvolňování svalového napětí u jedince s hypertonií.

Jak canisterapie konkrétně probíhá v praxi?

- Ze všeho nejdříve musíme seznámit psa s klientem. Poté si klient i pes (pokud je to mladý a „nový“ pes) musí zvyknout na jeho přítomnost. Následně na to může přijít fáze dotýkání a hlazení psa. Pokud pracuji s klientem s tělesným postižením, můžeme s klientem procvičovat motorické dovednosti (například připínání vodítka a následné vodění psa v areálu, po chodbách). Dále můžeme například házet psovi hračky, schovávat je na různá místa, aby je pes hledal. Poté je také možnost s klientem polohovat, kdy tedy dochází k přímému kontaktu se psem.

Jak dlouho canisterapie průměrně trvá?

- Například polohování trvá okolo 30 minut, při cvičení motorických dovedností cvičíme obvykle také 30 minut (zde záleží, jestli je to individuální či skupinové). Pokud by se jednalo o skupinovou terapii, ta trvá okolo jedné hodiny.

Jak dlouho by měl klient canisterapii využívat, aby dosáhl prokazatelného výsledku?

- Obvykle těch 30 až 60 minut, pokud využíváme metodu AAA.

Jaké prokazatelné změny se Vám podle Vašeho názoru podařilo při realizaci canisterapie dosáhnout?

- Musím říct, že zatím za svou kariéru mohu říct, že za největší úspěch považuji zbavení strachu chlapce vůči psům. Přestal se psa bát, a dokonce se s ním i velmi spřátelil. Začal ho hladit, mazlit se s ním, házel mu míčky, dával do konce i pamlsky z ruky.

Jak dlouho trvá příprava canisterapeutického týmu a co vše obnáší?

- Příprava trvá rok. Musíme/musela jsem absolvovat přihlášení, přijímací zkoušky, náhledy se psem a zkoušky, které trvají pět dní.

Vnímáte u svých klientů rozdíl ve velikosti či plemene psa?

- Ano, velcí psi jsou vhodní spíše na polohování jedince, malí psi se dají vozit na klíně, chovat si je v náručích. Klienti, kteří se psů bojí, dávají přednost právě menším plemenům. Naopak někteří klienti jsou vyhrazeni spíše na velké psy. Ale zde je to velmi individuální.

Rozhovor č. 4

Jak byste Vy osobně charakterizoval/a canisterapii?

- Jako pozitivní působení interakce se psem na bio-psycho-sociální stránku klienta.

Jak dlouho se canisterapii věnujete?

- 10 let.

Pro jaké klienty, respektive pro jaký druh postižení, je canisterapie vhodná?

- Pro klienty s různým typem znevýhodnění, záleží na vhodně vytvořeném plánu pro daného klienta.

Jaké techniky a metody canisterapie nejčastěji používáte?

- AAT – tedy terapie za přítomnosti psa (individuální forma), AAE – edukace za přítomnosti psa, zde s klientem zlepšujeme vzdělávání a sociální dovednosti, AAI – intervence za pomoci zvířat.

S jakou věkovou skupinou klientů spolupracujete?

- Nejčastěji předškolní věk a mladší školní věk, s touto věkovou kategorií pracuji již několik let a práce s těmito dětmi mi vyhovuje.

S jakými typy postižení se při své práci nejčastěji setkáváte?

- Těžké kombinované postižení, MO, PAS.

Proč je dle Vás pro tento druh postižení vhodná?

- Podpora učení a všestranného vývoje, motivace, zážitek, zpestření volného času atd.

Myslíte si, že je canisterapie pro klienty důležitá? Pokud ano, tak v čem?

- Ano, je, jak jsem již zmínila v předchozí otázce, je tam podpora učení a všestranného vývoje, motivace, zážitek atd.

Jak canisterapie konkrétně probíhá v praxi?

- Záleží na cílové skupině a počtu klientů ve skupině/individuální canisterapii – využíváme pro polohování, zážitkové aktivity, podporu učení nových dovedností (například se učíme barvy, písmenka).

Jak dlouho canisterapie průměrně trvá?

- 30 až 90 minut, záleží na použité metodě a počtu zúčastněných klientů.

Jak dlouho by měl klient canisterapii využívat, aby dosáhl prokazatelného výsledku?

- Velmi individuální, ale vhodné je pravidelné využívání canisterapie.

Jaké prokazatelné změny se Vám podle Vašeho názoru podařilo při realizaci canisterapie dosáhnout?

- Uvolnění svalového tonu, zlepšení motorických dovedností, podpora komunikačních dovedností, zkvalitnění očních pohybů, zvýšení aktivity klienta atd.

Jak dlouho trvá příprava canisterapeutického týmu a co vše obnáší?

- V našem sdružení cca rok, než může tým přistoupit k závěrečné zkoušce canisterapeutických týmů.

Vnímáte u svých klientů rozdíl ve velikosti či plemene psa?

- Záleží na využívané aktivitě (např. pro polohování některých klientů je vhodný větší pes, pro některé menší), ale obvykle se dají aktivity přizpůsobit velikosti plemene.

Rozhovor č. 5

Jak byste Vy osobně charakterizoval/a canisterapii?

- Jako terapii při využití pozitivního působení psa na klienta.

Jak dlouho se canisterapii věnujete?

- 5 let.

Pro jaké klienty, respektive pro jaký druh postižení, je canisterapie vhodná?

- Je vhodná pro všechny klienty se znevýhodněním, ať už se jedná o znevýhodnění mentální, tělesné atd.

Jaké techniky a metody canisterapie nejčastěji používáte?

- Já nejčastěji pracuji s metodou AAT, což je tedy terapie za přítomnosti psa, hlavně proto, že děti mají přímý kontakt se psem – hlazení, povídání si s ním.

S jakou věkovou skupinou klientů spolupracujete?

- Mladší školní věk. V tomto věku je velmi důležité s dětmi již pracovat. Práce s dětmi není jednoduchá, ale řekla bych, že s touto věkovou kategorií umím pracovat.

S jakými typy postižení se při své práci nejčastěji setkáváte? Proč je dle Vás pro tento druh postižení vhodná?

- Nejčastěji se setkávám s tělesným postižením a to nejčastěji s poruchami centrální nervové soustavy, jako je například DMO, různé mozkové obrny, rozštěpy páteře atd.

Myslíte si, že je canisterapie pro klienty důležitá? Pokud ano, tak v čem?

- Ano, určitě je vhodná, protože jedinec dostává možnost zlepšení se, uklidnění se, kontaktu se psem, kontaktu s terapeutem.

Jak canisterapie konkrétně probíhá v praxi?

- Je to velmi individuální, samozřejmě nejprve musíme klienta seznámit se psem, to je asi to nejdůležitější, co musíme udělat. Jelikož pracuji převážně s dětmi s poruchami CNS, nejčastěji s klienty polohuji, nebo procvičujeme hrubou motoriku. Ale zde je to, jak jsem již zmínila, velmi individuální a záleží na schopnosti daného klienta.

Jak dlouho canisterapie průměrně trvá?

- 30 až 60 minut, taky ale velmi individuální. Záleží, jestli pracuji individuálně, či ve skupinách.

Jak dlouho by měl klient canisterapii využívat, aby dosáhl prokazatelného výsledku?

- Opět je to velmi individuální, ale okolo těch 30 minut a pravidelně.

Jaké prokazatelné změny se Vám podle Vašeho názoru podařilo při realizaci canisterapie dosáhnout?

- Momentálně mě napadá zlepšení hrubé motoriky.

Jak dlouho trvá příprava canisterapeutického týmu a co vše obnáší?

- U nás je to rok a musíme absolvovat závěrečnou zkoušku.

Vnímáte u svých klientů rozdíl ve velikosti či plemene psa?

- Ano, některé děti, se kterými jsem se setkala, měly z velkých psů dlouho obavy, pracovala jsem s německým ovčákem. V současné době mám menšího psa a všimla jsem si, že děti mají radost u menšího plemene, že si mohou dát psa na své nohy a mít ho ve větší blízkosti.

Rozhovor č. 6

Jak byste Vy osobně charakterizoval/a canisterapii?

- Odpovím úplně jednoduše a to, že je to léčba psí láskou, už jenom přítomnost psa lidem zvedne náladu.

Jak dlouho se canisterapii věnujete?

- Věnuji se jí od roku 2015, tedy 7 let.

Pro jaké klienty, respektive pro jaký druh postižení, je canisterapie vhodná?

- My v naší organizaci chodíme všude například do domovů pro seniory, školek, škol, dětských nemocnic. Takže bych řekla, že je vhodná pro každého jedince od dětského věku po staršího klienta.

Jaké techniky a metody canisterapie nejčastěji používáte?

- Nejčastěji AAA – tedy aktivity za účasti psa – tuto metodu využívám ve školce pro hraní s pejskem, ale občas i AAE, tuto metodu pouze okrajově – za pomoci psa se děti snažím učit třeba barvy nebo počítat.

S jakou věkovou skupinou klientů spolupracujete?

- S dětmi od 3 do 7 let, dále pracuji i se seniory v domově pro seniory (věkově okolo 70 let).

S jakými typy postižení se při své práci nejčastěji setkáváte? Proč je dle Vás pro tento druh postižení vhodná?

- Nejčastěji pracuji s dětmi s logopedickými vadami a sluchovým postižením, ale částečně se setkávám i s dětmi s kombinovaným postižením. V rámci mé práce s pejskem pomáhám rozvíjet barvy, mluvu. A určitě je vhodná na rozvoj komunikace, odreagování a k vyvolávání lásky ke zvířatům.

Myslíte si, že je canisterapie pro klienty důležitá? Pokud ano, tak v čem?

- Ano, některým klientům pomáhá pejsek psychicky, dále u dětí je tam velká motivace k učení. Jak u dětí, tak u seniorů pejsek pomáhá s jemnou motorikou, když zapínáme a odepínáme vodítko, nebo i pejska češeme. Když se využívá metoda polohování (což já nedělám), dochází k zahřátí svalů a povolení spasmu.

Jak canisterapie konkrétně probíhá v praxi?

- Zde je to velmi individuální, jak jsem již zmiňovala, já s pejskem nepolohuji. Dělán s klienty jen aktivity – například taky je již výše zmíněno odepínání a zapínání vodítka, česání psa, učíme se čísla, počítat a rozvíjet komunikaci.

Jak dlouho canisterapie průměrně trvá?

- Opět velmi individuální. S pejskem navštěvuji školku jednou za dva týdny na jednu hodinu. Do domova seniorů to je potom jednou za měsíc také na jednu hodinu.

Jak dlouho by měl klient canisterapii využívat, aby dosáhl prokazatelného výsledku?

- S mým pejskem žádný cíl nemáme, věnujeme se pořád tomu samému. Jde hlavně o to, aby děti zažily něco nového a nejen zafixovaný stereotyp, dále je pak pro mě důležité, aby děti práce s pejskem bavila a aby se například naučily komunikovat se svými vrstevníky a třeba se i naučily znát čísla, která s nimi procvičuji za účasti pejska. Jak jsem již říkala, věnuji se aktivitám za pomoci psa, tak tam žádný cíl nebo výsledek nestanovujeme.

Jaké prokazatelné změny se Vám podle Vašeho názoru podařilo při realizaci canisterapie dosáhnout?

- Zmínila bych například ve školce, podařilo se mi částečně odbourat strach ze psů. Měla jsem na začátku roku děti, co se vůbec nechtěly zapojit do aktivit, ale postupem času si všimly na ostatních dětech, že je to docela zábava, tak proti svému strachu zabojovaly a udělaly opravdu velké pokroky a připojují se k ostatním dětem.

Jak dlouho trvá příprava canisterapeutického týmu a co vše obnáší?

- Zde si to každá organizace nastaví jinak. Někde jsou organizace, kde se přijde se psem, udělají se zkoušky podle organizačního řádu a dostanete certifikát, jenže pak může nastat problém s docházením, protože si to canisterapeut řeší sám. V naší organizaci se dělá dobrovolnická činnost a organizace se o nás stará a posílá nás na akce a všechno za nás řeší. Ale ve zkratce, jak to u nás všechno probíhá:

- 1) **Návštěva informační schůzky**, zde se dozví informace, co canisterapie obnáší pod organizací, pokud se to zalíbí, musí se splnit tři náhledy bez pejska (akce pořádané organizací).
- 2) **Vstupní testy** se psem, zde se ověřuje, jestli ten pes ke canisterapii bude vhodný (tzn., jak reaguje na předměty a hluk, jakou má základní poslušnost, jaký má vztah s pánem, ale hlavně a to je nejdůležitější, jaký má vztah k ostatním lidem a dětem). Pokud pes projde vstupními testy, tak dále jsou další tři náhledy, ale tentokrát již s pejskem, na těchto náhledech musí být někdo již se zkouškami, abych zapojila již svého psa (opět akce pořádané organizací). Ovšem tři náhledy jsou minimum, já se svým pejskem chodila opravdu každý týden, protože to bavilo jak mě, tak i pejska.
- 3) **Zkoušky** – zkoušky se dělají v létě a jsou na pět dní, jednak se na zkoušce připravuje pes, ale i samostatný canisterapeut, je tam tedy různá teorie, jak se psem pracovat a vše ohledně canisterapie. Poslední den se píše test a dělají se zkoušky se psem. Po zkouškách se již může vykonávat canisterapie v nějakém zařízení.

Vnímáte u svých klientů rozdíl ve velikosti či plemene psa?

- Nevnímám, moji klienti jsou rádi za jakéhokoliv pejska. U dětí jsem si ani nevšimla, že řeší rasu. Mým pejskem je stafordširský bulteriér, tak děti ani neznají, že se této rase říká „bojová“. Jen někdy senioři, jak to vidí a slyší v televizi, tak se mě stále ptají. Ale jinak bych opravdu řekla, že rasa a velikost pejska je mým klientům jedno, opravdu jsou nadšení z jakéhokoliv pejska.

Pro lepší přehled byly vytvořeny dvě tabulky, jedna týkající se terapeutů a jejich osobních údajů. Tabulka č. 2 slouží k přehlednosti hlavních výzkumných otázek týkajících se dotazovaných informantů a to tedy, jaké metody informanti využívají, s jakým typem postižení se nejčastěji setkávají a s jakou věkovou skupinou pracují.

Tabulka č. 1 – Údaje o canisterapeutech

	Věk terapeuta	Praxe v canisterapii	Pes
Informant č. 1	36 let	8 let	Větší
Informant č. 2	40 let	21 let	Větší
Informant č. 3	28 let	1 rok	Menší
Informant č. 4	36 let	10 let	Větší
Informant č. 5	33 let	5 let	Menší
Informant č. 6	40 let	7 let	Menší

Zdroj: Vlastní výzkum

U otázky praxe v canisterapii informanti uváděli různé odpovědi. Informant č. 1 odpověděl, že se canisterapii věnuje 8 let převážně s většími plemeny psů. Informant č. 2 uvedl, že se canisterapii věnuje 21 let opět s většími plemeny. Informant č. 3 se věnuje canisterapii nejkratší dobu ze všech tázaných a to 1 rok a pracuje s menšími plemeny. Informant č. 4 se zabývá canisterapií již 10 let a provádí canisterapii s většími plemeny. Naopak informant č. 5 se této terapii zabývá 5 let a pracuje s menšími plemeny. Informant č. 6 se canisterapii věnuje 7 let a pracuje s menším plemenem psa. Zde tedy můžeme říci, že tři terapeuti využívají větší plemeno a to informant č. 1, 2 a informant č. 4, 3, 5 a 6 využívají ke své práci menší plemena.

Tabulka č. 2

	Věková skupina	Typ postižení	Metoda
Informant č. 1	Adolescenti	TP, MP, DMO	AAA
Informant č. 2	Mladší školní věk	Specifické poruchy učení, ADHD, KP	AAA AAT AAE
Informant č. 3	Školní věk	MP, TP	AAA AAI
Informant č. 4	Předškolní věk a mladší školní věk	Těžké kombinované postižení, MO, PAS	AAT AAE AAI
Informant č. 5	Mladší školní věk	TP, DMO	AAT
Informant č. 6	Předškolní věk a mladší školní věk	Logopedické vady, sluchové postižení, KP	AAA AAE

Zdroj: Vlastní výzkum

Analýza dat získaných pomocí výzkumných otázek

HVO1: Terapeuti, se kterými jsem vedla své rozhovory, pracují převážně s klienty s **tělesným postižením**, jak můžeme vidět v Tabulce č. 2, jedná se o informanty č. 1, 3 a 5. Nicméně informant č. 1 kromě klientů s tělesným postižením ovšem pracuje i s klienty s **mentálním postižením** a hlavně s klienty s **dětskou mozkovou obrnou**. Informant č. 2, který má v canisterapii nejdelší, a dalo by se říci, i největší zkušenosti, pracuje s klienty se **specifickými poruchami učení**, s **ADHD** a s klienty s **kombinovaným postižením**. Informant č. 3 shodně jako informant č. 1 pracuje i s klienty s **mentálním postižením**. Informant č. 4 nejvíce pracuje s klienty s **těžkým kombinovaným postižením**, s klienty s **mozkovou obrnou** a dále také s klienty s **PAS** (poruchy autistického spektra). Informant č. 5 pracuje nejvíce, jak je již zmíněno, s klienty s tělesným postižením, dále pak ale i s klienty, kteří mají **DMO**. Informant č. 6 pracuje nejčastěji s klienty s **logopedickými vadami**, **sluchovým postižením**, ale i s **kombinovaným postižením**.

HVO2: Mezi metody, se kterými terapeuti nejčastěji pracují při práci se svými klienty, patří hlavně metoda **AAA**, tedy metoda aktivity za přítomnosti psa, dále metoda **AAT**, což je terapie za přítomnosti psa. Metodě AAA se shodně věnují informanti č. 1, 2, 3 a informant č. 6. Informant č. 1 je jediný, který se zabývá pouze terapií za přítomnosti psa, tedy metodě AAA. Informant č. 2 se dále věnuje i metodě AAT, ale i metodě **AAE**, zde se jedná o metodu edukace za přítomnosti psa. Informant č. 3 se kromě metody AAA dále využívá ke své práci **AAI**, zde se jedná o intervenci za pomoci zvířat. Informant č. 4 se věnuje metodě AAT, AAE, AAI. Tento informant se zabývá třem metodám canisterapie stejně jako informant č. 2, ale každý z terapeutů využívá ke své práci dvě stejné metody, ale jedna se u každého z nich liší. U těchto dvou terapeutů jsou dvě stejné metody, a to tedy AAT, AAE. Informant č. 2 se mimo těchto metod zabývá AAA, kdežto informant č. 4 využívá AAI. Informant č. 5 se věnuje metodě AAT shodně s informanty č. 2, 4. Informant č. 6 se zabývá metodě **AAA** stejně jako informant č. 1, 2. Informanti č. 3 a 6 kromě metody AAA využijí metodu **AAE**, i když jen okrajově, jak můžeme vidět v tabulce. Metodu AAE využívá dále informant č. 2 a informant č. 4.

6 Diskuse

HVO1: Jakým způsobem probíhá canisterapie u dětí s tělesným a kombinovaným postižením ve Vašem zařízení?

Informanti uváděli, že práce s klienty s tělesným nebo s kombinovaným postižením je velmi individuální, ale nejdůležitějším prvkem než začít s canisterapií je klienta se psem seznámit. Protože zvykání na přítomnost psa je individuální záležitostí, což píše i Müller ve své knize (Müller, 2014). V odborné literatuře existuje spousta možností, jak probíhá canisterapie, například při procvičování motorických dovedností se využívá metoda odepínání a zapínání vodítka. Dále mohou klienti psa vodit na vodítku v terénu, házet mu míčky, schovávat hračky, mohou o psa pečovat – hladit ho, česat ho, nalévat mu vodu, dávat mu jídlo, pamlsky. V rámci polohování se setkáváme s metodou relaxační a rehabilitační (Eisertová in Velemínský, 2007).

Informant č. 1, taktéž uvádí, že se jedná o velmi individuální práci, která se odvíjí od zájmu a schopnosti klienta. Informant č. 1, má klienta, který je schopný pouze polohování, u polohování se jedná tedy o fyzický kontakt klienta se psem. U polohování je velmi důležité, aby jedinec měl svůj klid. Polohování se provádí převážně individuálně. Informant č. 1 říká: *„V rámci polohování je klient ve spodním prádle, protože dochází k přímějšímu kontaktu se psem. Polohování probíhá na měkké podložce v klidné části.“* Nejčastější polohou je poloha, kdy klient leží na zádech a pes je u dolních končetin, další polohou je poloha, kdy klient leží na boku a pes leží na boku také a je opřen klientovi o záda nebo o břicho. Dále pak má klienta, který je schopný rozdělit míčky podle barev do různobarevných misek, zde terapeut rozvíjí s klientem kognitivní funkce, ale i jemnou motoriku, dávat psovi povely i navléci obojek. Dále má klienta, který reaguje více na lidi než na psa, a proto s tímto klientem nejčastěji psa vozí po chodbách na kolečkovém křesle a ukazuje ho všem ostatním.

Informant č. 2 pracuje nejčastěji s klienty se specifickými poruchami učení s ADHD a s kombinovaným postižením, kde využívá nejčastěji techniku polohování, stejně jako informant č. 1 nejčastěji využívá polohu na zádech a na boku. Informant č. 2 říká: *„Polohy se mohou střídát, ale je důležité, aby to nebylo uspěchané, tudíž 15 minut můžeme mít s klientem polohu na zádech a 15 minut můžeme mít polohu na boku.“*

Informant č. 3 uvádí: „Ze všeho nejdříve musíme seznámit psa s klientem, pokud se jedná o nového klienta nebo i nového psa, musí si klient zvyknout na jeho přítomnost. Následně může docházet na fázi dotyků a hlazení pejska. Když pracuji s klientem s tělesným postižením, procvičujeme motorické dovednosti (připínáme a odepínáme vodítko, házíme pejskovi míčky, hračky, schováváme je na různá místa a sledujeme, jak je pejsek hledá.)“ Je možné s klientem i polohovat a zde dochází k přímému kontaktu.

Informant č. 4 využívá nejčastěji techniku polohování, zážitkových aktivit a podporu učení nových dovedností, kde se terapeut s klienty učí například barvy a písmena.

Informant č. 5 nejčastěji se svými klienty polohuje nebo procvičuje hrubou motoriku, ale jak sám říká: „Záleží na schopnosti daného klienta.“

Informant č. 6 je jediným terapeutem, který neprovádí polohování se svým psem. Ve školce, kterou navštěvuje, dělá aktivity například odepínání a zapíná vodítka, česání, učení se čísel, počítání a rozvíjení komunikace. Dalo by se říci, že tento terapeut se zaměřuje hlavně na rozvoj jemné motoriky.

HVO2: Jaké techniky a metody se v canisterapii nejčastěji používají při práci s klienty s tělesným postižením a kombinovaným postižením ve Vašem zařízení?

Informanti uváděli, že při práci s klienty s tělesným nebo kombinovaným postižením využívají metodu AAA, AAT, AAE, AAI. Metoda AAA poskytuje motivační, výchovné a rekreační nebo léčebné příležitosti kvality života. Metoda AAT je zaměřena na intervenci, kde zvíře je neoddelitelnou součástí léčebného procesu, a celkově na zlepšení vzdělávacích a sociálních dovedností (Galajdová, 2011). Metoda AAE je zaměřena na zlepšení výchovy, vzdělávání a sociálních dovedností. Hlavním cílem je motivace k učení (Velemínský, 2007). Metoda AAI je využívána ve vzdělávání, zdravotnictví, ale i v sociálních službách a je zaměřena na interakci s rodinou (Tvrdá, 2020). Ve zmíněných odborných literaturách se píše ještě o metodě AACR, která je využívána v krizových situacích například při přírodních katastrofách (Velemínský, 2007). Tuto metodu nikdo z informantů nevyužívá, za těchto mimořádných situací informanti nebyli přítomni, a tak je zcela přirozené, že tuto metodu při práci se svými klienty nevyužívají.

Co se týče technik, které se nejčastěji využívají, bylo již výše zmíněno polohování, jedná se tedy o přímý kontakt člověka se psem. Techniku polohování využívají informanti č. 1, 2, 3, 4, 5. Jediný informant č. 6 techniku polohování nevyužívá. Jedná se tedy o nejčastější techniku, kterou terapeuti, se kterými byl prováděn rozhovor, využívají. Mezi dalšími technikami, které informanti využívají, jsou aktivity na podporu jemné motoriky (odepínání vodítka, házení míčku, hlazení, česání), rozvoj komunikace (klienti u informátora č. 6), rozvoj hmatového vnímání, rozvoj kognitivních funkcí.

7 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat metody animoterapie, které se využívají při práci s dětmi s tělesným a kombinovaným postižením. Ve výše uvedených kapitolách jsou rozepsány jednotlivé metody a techniky, jež se během péče o děti s tělesným nebo kombinovaným postižením využívají. Animoterapii dělíme podle zvířecích druhů na canisterapii, hipoterapii, apiterapii, lamaterapii, ornitoterapii, delfinoterapii, terapii za pomoci malých zvířat, felinoterapii, caviaterapii a dále na terapii za pomoci hospodářských zvířat, která je známá jako farmingterapie, a v neposlední řadě na terapii za pomoci exotických zvířat. Ve své bakalářské práci jsem se nejvíce věnovala metodě canisterapie a hipoterapie.

Canisterapii můžeme dělit na aktivní a pasivní. K pasivní canisterapii řadíme techniku polohování. Polohování je přímým kontaktem psa s dítětem, pes dítěti prohřívá svaly, tím mu ulevuje od bolesti a postupně může docházet i k uvolňování spasmu. Technika aktivní canisterapie probíhá formou hry a slouží jako motivace k aktivitám. Hipoterapie je cílená práce s koněm, kde se dítě na koni vozí, nebo na koni může jezdit. Nejdůležitější složkou v rámci hipoterapie je pohyb koňského hřbetu, který pomáhá ke zlepšení koordinace pohybů, k uvolnění svalstva.

Důležitou roli hraje systém ucelené rehabilitace, jehož pomocí je dětem se zdravotním postižením poskytována komplexní péče. Jednou ze složek ucelené rehabilitace jsou léčebné prostředky, do nichž spadají výše uvedené animoterapie. Ty jsou realizované prostřednictvím konkrétních metod a technik se specializovanými animoterapeuty.

Tyto terapie jsou v současné době poskytovány spíše individuálně, nikoli v rámci uceleného systému rehabilitace, jelikož ne každé zařízení pracuje v rámci tohoto systému. V rámci péče děti docházejí na jednotlivé terapie ve svých zařízeních (ARPIDA v Českých Budějovicích Hafík, z.s.), kde cílem je hlavně rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj kognitivních funkcí.

Animoterapie je prováděna za určitým cílem, který je ale u každého dítěte individuální a stanovuje ho terapeut společně s rodiči a dalšími terapeuty v rámci multidisciplinárního týmu systému ucelené rehabilitace.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké existují možnosti při využití zvolených terapií v rámci koordinované péče ve vybraných odborných zařízeních. Nejprve jsem

popsala svůj výzkumný terén (canisterapeutické sdružení Hafík, z.s.), v tomto sdružení mi byly poskytnuty všechny rozhovory. Pro sběr dat jsem využila metodu dotazování a techniku strukturovaného rozhovoru. Rozhovor probíhal převážně telefonicky, přes sociální sítě, přes e-mail. V rámci rozhovorů se zkušenými terapeuty bylo zjištěno, jaké techniky a metody nejčastěji využívají při práci s dětmi s tělesným nebo kombinovaným postižením.

8 Seznam literatury

Benešová, M., Zouharová, M.: Polohování. In Velemínský, Miloš. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6, s. 177-182.

Bicková, J., ed. *Zooterapie v kostce: minimum pro terapeutické a edukativní aktivity za pomoci zvířete*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1585-1.

Bočková, Ornitoterapie aneb Papoušci jako lék. *Papoušci*, XIII., červenec/srpen, 2013.

Demeter, Š., *Apiterapie: léčení včelími produkty*. Druhé české upravené vydání. Přeložila Lenochová A., Olomouc: Čadra J., 2021. ISBN 978-80-87274-63-7.

Doležalová, A., 2007. *Papoušci – ornitoterapie*. In: Velemínský, M. et al. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, ISBN 978-80-7322-109-6.

Eisertová, J. *Odborné aktivity v canisterapii*. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2006.

Galajdová, L., *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Praha: Grada, 1999. *Strom života*. ISBN 80-7169-789-3.

Gardiánová, I., Bartoňová, A. 2018. Use of the Guinej pig in zootherapy – Caviatherapy. *Rehabilitacia*. 55 (1), 41-49, ISSN: 03750922.

Hendl, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.

Hermannová, H., Münichová D. a Zoran NERANDŽIČ. *Základy hipoterapie*. Praha: ProfiPress, 2014. ISBN 978-80-86726-57-1.

Hlušičková, T.; Gardiánová, I. 2014. Využití farmingterapie pro léčebné účely. *Kontakt* [online]. Roč. 2014 ISSN 1804-7122. Dostupné z: <http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/kontakt/administrace/clankyfile/20140321085454946149.pdf>

Hollý, K. a Hornáček K. *Hipoterapie: léčba pomocí koně*. Ostrava: Montanex, 2005. *Kůň v životě člověka*. ISBN 80-7225-190-2.

Jankovský, J., *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-730-5.

Jiskrová, I., Casková V. a Dvořáková T. Hiporehabilitace. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2010. ISBN 978-80-7375-390-0.

Klech, P., 2014. Zooterapie (animoterapie). In: Müller, O. et al., Terapie ve speciální pedagogice. 2. vydání. Praha: GradaPublishing, 512 s. ISBN 978-80-247-4172-7.

Kolektiv Autorů: Využití vybraných zvířat v zoorehabilitaci. 2012, Česká zemědělská univerzita v Praze.

Lacinová, J: Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In Velemínský, M. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.

Müller, O., Terapie ve speciální pedagogice. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4172-7.

Nerandžič, Z., Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-00-01809-8.

Pfeiffer, J., Koordinovaná rehabilitace. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. ISBN 978-80-7394-461-2.

Pragerová, K. a Sirotková J., Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce. V Praze: Pasparta, 2020. ISBN 978-80-88290-54-4.

Slowík, J. Speciální pedagogika. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.

Smoljaninov, A. G., 2006. Delfinoterapie jako metoda psychopedagogické korekce a její místo v komplexní rehabilitaci u dětí s dětskou mozkovou obrnou. Kyjev.

Sovák, M. Nárys speciální pedagogiky. 4. uprav. vyd. Praha: SPN, 1980. Knižnice speciální pedagogiky.

Srov. Freeman, M., Molová, M. Tvorba norem praxe canisterapie a její definice. In Mezinárodní seminář o zooterapiích 1. -3. 7. 2005 V Brně. Tvorba norem praxe I. Sborník příspěvků. Brno: Sdružení Filia, ISBN 80-239-5863-1, s. 10-17.

Srov. Pilátová, K. Zjištění informovanosti o problematice canisterapie v Českých Budějovicích [online]. České Budějovice, 2008 [cit. 2022-01-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/qo5u52/404167>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých

Budějovicích. Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jaroslava Eisertová. s. 13.

Srov. Sborník příspěvků – Mezinárodní seminář o zooterapiích k tvorbě metodiky 25. – 27. 6. 2004 v Brně, 2004.

Šoltésová, D., Bosá, M., Rusnáková, A., 2016. „Canisterapia“ na Slovensku - aktuálny stav optikou zmeny. Prešov: Prešovská univerzita. ISBN: 978-80-555-1733-9.

Švarcová-Slabinová, I., Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2006. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-060-7.

Švaříček, R. a Šed'ová K., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Tvrdá, A., Canisterapie: zvíře v sociálních službách. Praha: Plot, 2020. ISBN 978-80-7428-366-6.

Valenta, M., Michalík J., a Lečbych M., Mentální postižení. 2., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0378-2.

Vašek, Š., Speciálna pedagogika. Bratislava: Sapientia, 1996. ISBN 80-967180-3-7.

Velemínský, M. a kol., Zooterapie ve světle objektivních poznatků. DONA, České Budějovice, 2007.

Vítková, M. Somatopedie. In Valenta, Milan. Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0602-6.

Zentrich, J. A.: Apiterapie. 2003, Eminent. ISBN: 80-7281-104-5.

Internetové zdroje

Animoterapia – Wikipédia. [online]. Dostupné z: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Animoterapia>

APITERAPIE | Ořech - Včelín. [online]. Copyright © 2021 [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: https://orech.cz/vcelin/?page_id=167

Canisterapie. FYZIOklinika – fyzioterapie a rehabilitace – Praha 4, Chodov [online]. Copyright © 2011 [cit. 04. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.fyzioklinika.cz/clanky-o-zdravi/canisterapie>

Caviaterapie - Svět zvířat. Svět-zvirat.cz - magazín pro všechny milovníky zvířat [online]. Copyright © Svet [cit. 04. 12. 2021]. Dostupné z: <https://svet-zvirat.cz/caviaterapie/>

Caviaterapie: To jsme my. To jsme my [online]. Copyright © 2019 [cit. 04. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.to-jsme-my.cz/caviaterapie/>

Co je Apiterapie | Kurovický lom. Kurovickýlom - přírodní památka | Kurovický lom [online]. Copyright © www.kurovicky [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.kurovicky-lom.cz/co-je-apiterapie.htm>

ČPZP - Česká průmyslová zdravotní pojišťovna | Svaly, svalová práce a svalové onemocnění | ČPZP - Česká průmyslová zdravotní pojišťovna [online]. Copyright © Česká průmyslová zdravotní pojišťovna [cit. 31. 05. 2022]. Dostupné z: <https://www.cpzp.cz/clanek/3545-0-Svaly-svalova-prace-a-svalove-onemocneni.html>

Dědičná neuropatie Charcot-Marie-Tooth (CMT) - FN Motol. Fakultní nemocnice v Motole [online]. Copyright © Fakultní nemocnice v Motole 2012. Všechna práva vyhrazena. [cit. 31. 05. 2022]. Dostupné z: <https://www.fnmotol.cz/neurogeneticka-laborator/poskytovana-vysetreni/dedicna-neuropatie-charcot-marie-tooth-cmt/>

Delfinoterapie neboli terapie s delfíny – jaké může mít účinky na zdraví? | Rehabilitace.info. Zdravotní magazín a katalog rehabilitací | Rehabilitace.info [online]. Copyright © 2021 [cit. 18. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.rehabilitace.info/zdravotni/delfinoterapie-neboli-terapie-s-delfiny-jake-muze-mit-ucinky-na-zdravi/>

Delfinoterapie.cz – Terapie za pomoci delfínů pro české a slovenské klienty. Delfinoterapie.cz – Terapie za pomoci delfínů pro české a slovenské klienty [online]. Copyright © 2021 [cit. 18. 11. 2021]. Dostupné z: <http://www.delfinoterapie.cz/>

Dětská mozková obrna: příznaky, léčba (DMO) - Vitalion.cz. Nemoci - databáze nemocí - Vitalion.cz [online]. Copyright © 2022 Vitalion [cit. 31. 05. 2022]. Dostupné z: <https://nemoci.vitalion.cz/detska-mozkova-obrna/>

Farmingterapie | Farmička u Kačky. Farmička u Kačky [online]. Copyright © Farmička u Kačky [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.farmickaukacky.cz/farmingterapie/>

Felinoterapie nebo léčba kočkou. Jaké jsou vhodné plemena? | Fera24.cz. FERA24.CZ - Chovatelské potřeby, nejlevnější krmivo pro psy a kočky [online]. Copyright © 2017 [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://fera24.cz/felinoterapie-jak-vypada-lecba-kocek.html>

Felinoterapie. Novinky [online]. Dostupné z: <https://www.auracanis.cz/index.php/terapie/felinoterapie>

Felinoterapie: Druhá Šance. Druhá Šance [online]. Copyright © 2010 Všechna práva vyhrazena. [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://druhasance.webnode.cz/nase-kocky-felinoterapie/>

Hipoterapie – Epona z.s.Epona z.s. – Rehabilitace Na Koních [online]. Copyright © audak 2021 [cit. 06. 12. 2021]. Dostupné z: <http://hipoterapie.cz/hipoterapie-2/>

Hipoterapie – Zvířecí Pohoda, z.s..Zvířecí Pohoda, z.s. – Naším cílem je přispívat k vytváření kladného vztahu člověka ke zvířatům a přírodě. [online]. Dostupné z: <https://www.zvirecipohoda.cz/aktivity-se-zviraty/hipoterapie/>

Charakteristika kombinovaného postižení | Šance Dětem. homepage | Šance Dětem [online]. Copyright © [cit. 18. 01. 2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/charakteristika-kombinovaneho-postizeni>

Informace o typech zdravotního postižení - Alfabet. Alfabet - Informační portál pro pečující [online]. Copyright © 2010 [cit. 18. 01. 2022]. Dostupné z: <https://www.alfabet.cz/vyvojova-vada-u-ditete/typy-zdravotniho-postizeni/informace-o-typech-zdravotniho-postizeni/>

Lamaterapie | Slovník cizích slov. Slovník cizích slov online infoz.cz [online]. Dostupné z: <https://www.infoz.cz/lamaterapie/>

Lamí terapie: domov seniorů s neobvyklými pomocníky – Zoo Magazín. Zoo Magazín – Zoo Magazín [online]. Copyright © Akademos, a.s. 2014 [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://zoomagazin.cz/lami-terapie-domov-pro-seniory-s-neobvyklymi-pomocniky/>

Lamoterapie – lamy jak je neznáme | iFauna.cz. iFauna: Největší chovatelský web v ČR [online]. Dostupné z: <https://www.ifauna.cz/ovce-kozy/clanky/r/detail/5803/lamoterapie-lamy-jak-je-nezname/>

Léčba psem - canisterapie | Doktorka.cz. [online]. Copyright © 1999 [cit. 18. 01. 2022]. Dostupné z: <https://zviratka.doktorka.cz/lecba-psem-canisterapie>

Oficiální slovník | Česká hiporehabilitační společnost. Česká hiporehabilitační společnost | Vítejte na stránkách České hiporehabilitační společnosti, kde najdete kompletní informace o všech oborech hiporehabilitace, hiporehabilitačních koních, vzdělávání, ucelený seznam provozovatelů. [online]. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/oficialni-slovník/>

Ornitoterapie – co je to a jaké má účinky na zdraví? | Rehabilitace.info. Zdravotní magazín a katalog rehabilitací | Rehabilitace.info [online]. Copyright © 2021 [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.rehabilitace.info/zdravotni/ornitoterapie-co-je-to-a-jake-ma-ucinky-na-zdravi/>

Spinální svalová atrofie. Home [online]. Copyright © 2022 Biogen [cit. 31. 05. 2022]. Dostupné z: https://www.biogen.com.cz/cs_CZ/sma.html

Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s.. Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s. [online]. Copyright © 2022 Hafík [cit. 24. 05. 2022]. Dostupné z: <https://www.canisterapie.org/home>

Zooterapie: zooterapie. Zooterapie [online]. Copyright © d.bedriska [cit. 21. 11. 2021]. Dostupné z: <https://zooterapie.webnode.cz/zooterapie/>

9 Přílohy

9.1 Příloha č. 1

Otázky k rozhovoru

Jak byste Vy osobně charakterizoval/a canisterapii?

Jak dlouho se canisterapii věnujete?

Pro jaké klienty, respektive pro jaký druh postižení je canisterapie vhodná?

Jaké techniky a metody canisterapie nejčastěji používáte?

S jakou věkovou skupinou klientů spolupracujete?

S jakými typy postižení se při své práci nejčastěji setkáváte? Proč je dle Vás pro tento druh postižení vhodná?

Myslíte si, že je canisterapie pro klienty důležitá? Pokud ano, tak v čem?

Jak canisterapie konkrétně probíhá v praxi?

Jak dlouho canisterapie průměrně trvá?

Jak dlouho by měl klient canisterapii využívat, aby dosáhl prokazatelného výsledku?

Jaké prokazatelné změny, se Vám, podle Vašeho názoru podařilo při realizaci canisterapie dosáhnout?

Jak dlouho trvá příprava canisterapeutického týmu a co vše obnáší?

Vnímáte u svých klientů rozdíl ve velikosti či plemene psa?

9.2 Příloha č. 2

Hlavní odlišnost od běžného tábora je přivedení a praktickému odbornému canisterapii se zaměřením na integrační program a specifické cílové skupině dětí, ostatní atributy jsou již totožné s ostatními letními tábory (lázeňový byt, vodňácké aktivity, hry v lese atd.). V rámci canisterapie jsou vyučovány techniky aktivity specifických žánrů, jež jsou zaměřeny na práci se psem, terapie dle zájmu přetváří celou intervenci se zaměřením na zlepšení určitého problému dítěte a odrazuje především v oblasti vztahu k zodpovědnému vztahu ke psu, k ostatním zvířatům, přírodě.

Jedním z podstatných cílů canisterapeutického tábora je budování sociálního přístupu a navázání pozitivního vztahu dítě ke zvířatům (psům) i přírodě. Děti jsou motivovány a vedeny ke správnému zařazení se psů uči se psům rozumět, odbořovat se zde jejich chování i strach, ale zároveň jsou seznamováni se vzájemně bezpečným i zodpovědným přiblížením ke psům.

Metoda – technika canisterapie – položení
Vhodností, jakéto je metoda z techniky canisterapie, je postupnou terapii založenou na přímém fyzickém kontaktu klienta a psa. Požehání, pokud je prováděno jako cílová intervence, je nezbytné směřováno s fyzioterapeutem a cílem je, aby bylo na první pohled zřejmé, že se jedná o canisterapeutický tým.

Nějte na paměti, že:
Canisterapeutický tým musí úspěšně absolvovat canisterapeutické zkoušky, což dobrovolníci dokládají předložením platného certifikátu.
Canisterapeutický pes a jeho pesovi by měli mít viditelné označení (nauč, postroj, vestička, triko apod.), aby bylo na první pohled zřejmé, že se jedná o canisterapeutický tým.
Praktičtější canisterapie by měla být vždy přímě spravována – uzavření smlouvy o vzájemné spolupráci, písemný souhlas klienta s canisterapií atd.
Canisterapeutický tým by měl mít uzavřené pojištění pro případ zranění škody.
Přímě zodpovědní pouze za svého terapeutického psa, za klienty zodpovídá personál zařízení nebo v případě individuálního dohledání do rodiny rodič.
Infekční onemocnění klienta může být život ohrožující i pro terapeutického psa.

Výchovné canisterapeutické sdružení HAFIK, z. s.
vznikl v roce 2001 na základě potřeby zavedení profesionální praxe canisterapie. Zájemní spolek Hafik je od roku 2008 akreditovaným dobrovolnickým centrem, jež se zaměřuje na výuku odborné canisterapie. Spolek se věnuje výuce a odborné přípravě canisterapeutických týmů. K hlavní činnosti spoleku patří především pět odborných praktičtější canisterapie (jednotlivých metod), ve zdravotně sociálních zařízeních, v ústředních zařízeních, školních zařízeních či individuálně u klientů v domácím prostředí.

Disponujeme v Třebíči také vlastním kynologickým cvičištem, kde má výcviková skupina nastupit výcvik zaměřený se převažně na socializaci a posilování psové komunikace a také přípravu vůdčí a psů na školky - ať už canisterapeutické, či ZOP, apod.

CANISTERAPIE
aneb
když psi pomáhají léčit

www.canisterapie.org

Canisterapie
jako podpora psychosociálního zdraví klientů všech věkových kategorií je realizována v České republice od 90. let 20. stol. Jejím principem je pozitivní psychosociální působení na klienta, při němž je pes využíván jako sociální katalyzátor. Pes přirově působí na prožívání i občasných činností. Canisterapie je jednou z forem zooterapie, která obecně zahrnuje podobné a účinné využití zvířat na základě setkání a vztahu člověka se zvířetem. Canisterapie je vhodnou součástí ucelené rehabilitace. Canisterapie pracuje se 3 základními metodami:

Terapie za přítomnosti psa (AAT – Animal Assisted Therapy)
probíhá tam, kde je odborníkem stanoven terapeutický plán, výsledky terapeutického působení lze měřit a objektivizovat. Terapie probíhá pravidelně a dlouhodobě, nejčastěji individuální formou.

Aktivita za přítomnosti psa (AAA – Animal Assisted Activities)
jsou spojeny s pocí štěstí, radosti, přínosného využitím časem klienta, jeho kladnými emočními prožitky, apod. Aktivita jsou nejčastěji realizované skupinovou formou a vždy je nutná kvalitní příprava programu.

Edukace za přítomnosti psa (AAE – Animal Assisted Education)
Jedná se o přirozený nebo cílený kontakt člověka a psa, který je zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností. Cíle jsou definovány pedagogickým personálem ve spolupráci canisterapeutickým pracovníkem. Hlavním cílem je přirozeně zvýšení motivace k učení, výchova a osobní rozvoj.

Formy canisterapie
Návštěvní program je jednou z nejrozšířenějších forem prakticky prováděné canisterapie na území České republiky. Návštěvní programy se většinou odehrávají na příděm obohaceném místě ve stejném časovém intervalu po individuálně vymezenou dobu. Při tomto druhu nasazení je nutné dbát na to, aby pes nebyl přetěžován, proto je vhodné navštěvovat klienty jednou, maximálně dvakrát týdně v době trvání jedné hodiny. Návštěvní program se může odehrávat i v domácnosti klienta.

Před prvním kontaktem klienta se psem je nutná domluva psůvoda se zařízením ohledně spolupráce, což zahrnuje stanovení základních organizačních záležitostí jako je stanovení intervalu návštěv, podpis smlouvy o vzájemné spolupráci apod. Psůvody by se měl také předtěně seznámit s budoucím klientem, případně s rodiči. Nedílnou součástí spolupráce je též písemný souhlas klienta (případně zákonného zástupce) s praktickým canisterapiem.

V rámci praktického návštěvního programu lze s klienty pracovat individuální či skupinovou formou.

Individuální forma canisterapie je zaměřena především na přímou práci canisterapeutického týmu s klientem, přičemž se terapie primárně soustřeďuje na rozvoj klientových schopností a dovedností. Terapeut společně s personálem zařízení, pedagogy nebo rodiči stanovuje dílčí cíle, které mají být při canisterapeutickém programu

řešení, jejich průběh a úspěchy si terapeut zaznamenává do své dokumentace.

Skupinová forma canisterapie si klade za cíl přinést klientům novou zkušenost, nabourat stereotypní strukturu dne a poskytnout jim další libé pocity spojené s přítomností zvířete.

Pobytové akce
Dětský canisterapeutický tábor
Výchovné canisterapeutické sdružení Hafik se již od roku 2000 na realizaci podílí a od roku 2012 samostatně realizuje Dětské canisterapeutické tábory, a to za podpory dotačních řízení od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Hlavní a zásadní myšlenkou tábora je umožnění intenzivního kontaktu dítěte se psem ve spojení s odložením od běžného sociálního prostředí dítěte a s integrací dítě s různým typem postižení a dětí zdravotně. Důležitý je v tomto smyslu samotný význam psa pro dítě. Jak uvádí ve svých publikacích prof. Matějček pes má pro dítě a jeho přínosný vývoj svou podstatnou a významnou roli. Kontakt se psem přináší dítěti mnoho pozitiv, mezi které patří např. rozvoj dětské fantazie, samostatnosti, odpovědnosti, viditelného přístupu či podpory vlastního sebevědomí.